

**В. ТКАЧЕНКО
О. МУСІЄНКО**

**ОКРЕМІ
ПИТАННЯ
ПРАКТИЧНОЇ
ПЕДАГОГІКИ
В КОЛЕДЖАХ**

2014 р.

© Ткаченко В.М., 2014

© Мусієнко О.В., 2014

ДО ЧИТАЧА

Ви тримаєте методичний посібник для педагогів, що працюють у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації. Написаний він авторами, які пройшли весь трудовий шлях в аграрній освіті України.

На основі існуючої нормативно-правової бази з організації навчальної роботи в коледжі, викладено практичний підхід у здійсненні навчально-методичної роботи. Зокрема, при підготовці посібника приділено увагу таким педагогічним проблемам, як організація та планування навчальної роботи викладача; методи роботи і використання окремих елементів інноваційних технологій у викладацькій діяльності; сутність та складові навчально-методичного комплексу з дисципліни тощо.

Все, що викладено в цій праці, є практичним досвідом творчого підходу до навчально-методичної роботи на основі сучасного розуміння практичної педагогіки та окремих її проблем.

Сподіваємось, що праця буде корисною не тільки викладачам, які роблять перші кроки на освітянській ниві, але й спонукатиме більш досвідчених колег до аналізу власного досвіду й активізації педагогічної творчості.

1

ВИМОГИ ДО СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Зверни увагу!

*Викладач -
безпосередній творець
навчального процесу,
натхненник і
організатор учіння*

*Кінцевий результат
роботи коледжу -
професіонали
відповідного напрямку
фахової діяльності!*

ВИМОГИ ДО СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Що таке сучасне навчання?

Формула проста: навчати так, щоб випускник коледжу зміг легко адаптуватись до професійної діяльності.

Виходячи з викладеного, сформулюємо основні вимоги до заняття:

- А. Чітке визначення навчальних завдань на кожне конкретне заняття;
- Б. Оптимізація навчальної програми і вимогмайбутнього фаху;
- В. Вибір раціональних методів і прийомів навчання;
- Г. Створення умов для успішного навчання й подальшої самоосвіти;
- Д. Забезпечення основних вимог до техніки проведення заняття (емоційність, оптимальний режим, взаємний контакт педагога і студентів, доброзичливість тощо).

Суспільству потрібні випускники коледжу з сучасними практичними навиками.

Всім відомо, що викладач у коледжі відіграє особливу й вирішальну роль, оскільки від його праці залежить якість підготовки фахівця, тобто кінцевий результат перебування молоді в навчальному закладі.

Чи завжди ми, педагоги, працюємо на цей кінцевий результат? Ні, не завжди. Інколи не враховуємо особливостей студентів, потреби ринку праці, сучасного бізнесу, часто «тонемо» в «дрібницях», вимагаємо знання (часом несучасні і непотрібні), замість переконань, умінь та розуміння; не враховуємо запити особи, забуваємо про всебічний розвиток майбутнього професіонала.

А тому, можливо, **спробуємо зробити так.**

1. Невпинно працювати на потреби ринку праці й забезпечення його вимог до випускників.

З цією метою для себе і для студентів слід сформувати кінцевий результат з кожної навчальної дисципліни. Вивчати інноваційні технології і процеси, глибоко вмотивувати навчання, розбудити у молоді інтерес, внутрішню потребу для досягнення поставленої мети. Завдання педагога - відшукати у кожного вихованця ті особливості, які дадуть позитивні наслідки при опануванні менеджменту, технологій, біологічних процесів тощо.

2. Формувати фахівця через вироблення практичних умінь.

Одержати раніше визначений «кінцевий результат» можливо лише за умови формування певної системи переконань, умінь і навичок. Педагог повинен систематизувати й чітко відпрацювати з кожним студентом уміння й навички, які формує навчальна дисципліна. Формування й виховання фахівця повинно здійснюватись також через гурткову, клубну, секційну та іншу діяльність. Такі форми навчання й виховання треба удосконалювати з тією метою, щоб кожного, хто прагне отримати більш нові, сучасні знання, охопити цікавою пошуковою, творчою роботою з залученням усіх доступних джерел, у тому числі й комп'ютерних технологій, цифрових (електронних) ресурсів.

3. Спрямувати педагогічний потенціал на формування творчої особистості.

Зміни, якими сьогодні охоплене все суспільство, продовжуватимуться через діяльність того покоління, яке нині навчається. А тому діяльність педагога потребує глибокого переосмислення ставлення до творчого навчання, набуття культури суджень і дискусій.

Заняття сьогодні – це лабораторія творчості. Творити – вчити, шукати – вчити – ось першооснова інновацій в

Зверни увагу!

Всебічний розвиток особи - це розвиток творчих здібностей та здатностей до продуктивної праці заради власного успіху і суспільного прогресу

Розвиток особистості - це, перш за все, розвиток її розумових (інтелектуальних) і поведінкових здатностей, прояв моральної й психологічної зрілості та юридичної дієздатності

Зверни увагу!

*Активний і
результативний
зв'язок між викладачем
і студентами
обумовлює якість
навчання*

організації заняття і всього навчально-виховного процесу в коледжі.

4. Формувати потребу постійно вчитись.

Відкриття кордонів, входження до світового освітнього простору розкрило дуже велику проблему – проблему інтеграції знань в новому середовищі, врахування стрімкої зміни, «спресовування» і оновлення знань. Лише через формування у студентів навичок систематичного поповнення знань ми зможемо ліквідувати дефіцит компетентності, технологічну чи функціональну неграмотність, яка нині так проявляється у випускників вузів перед роботодавцями. Сформувати у кожного майбутнього фахівця потребу ефективно користуватись інтернет-ресурсами.

5. Домагатися педагогічного консенсусу і спадкоємності у навчанні та вихованні.

Навчання ніколи не було і не буде легким. Вступивши на перший курс до коледжу, студенти вже мають досвід навчання. На заняттях у коледжі має активно культивуватись співробітництво між студентом і педагогом. Воно передбачає взаємну творчість, взаємодію і взаємоповагу. Педагогіка вищого навчального закладу вимагає наближення заняття до реального практичного виробництва, бізнесу, до життя.

Успіх буде там, де весь педагогічний колектив і кожен викладач дотримуватимуться принципів взаємодії, де буде висока працездатність, творчість і довіра.

2

ПРИНЦИПИ ДИДАКТИКИ ТА ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗАНЯТТЯ

ПРИНЦИПИ ДИДАКТИКИ ТА ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗАНЯТТЯ

Головною складовою частиною процесу підготовки фахівців є заняття. Воно повинно бути ефективним для педагога, цікавим для студентів, максимально враховувати специфіку кожної навчальної дисципліни. Якщо педагог, прийшовши на заняття, виступає лише в ролі інструктора чи лектора - інформатора, а то й – диктора, то він ніяк не може бути організатором цікавого навчального процесу, а ефективність від його роботи буде мізерною.

Педагогіка вищого навчального закладу ґрунтується на загальних принципах дидактики, основними з них можна вважати такі:

- 1) науковість і широкий зв'язок з практикою;
- 2) систематичність навчання, взаємодоповнюваність і логічний зв'язок між дисциплінами, що вивчаються;
- 3) робота на чітко визначену модель майбутнього фахівця, відпрацювання (формування) його практичних професійних якостей (робота на кінцевий результат);
- 4) доступність матеріалу, що вивчається, постійний зв'язок з практикою, мобілізація життєвого досвіду студентів;
- 5) свідомість і активність майбутніх спеціалістів під час оволодіння професією;
- 6) наочність і переконання;
- 7) міцність засвоєних знань, можливість їх широкого використання;
- 8) поєднання колективного та індивідуального навчання;
- 9) формування стійких моральних переконань, виховання всебічно розвиненої особистості.

Основні вимоги до заняття взаємопов'язані та взаємодоповнювані. Їх можна розділити на п'ять основних груп:

- виховні,
- навчально-технологічні,
- психологічні,
- організаційно-педагогічні;

- вимоги гігієни та техніки безпеки.

Реалізація зазначених вимог разом із педагогічною творчістю забезпечує високий рівень якості заняття.

Виховні вимоги до заняття в основі своїй передбачають формування на кожному занятті, незалежно від спеціальності, матеріалістичних поглядів, загальнолюдських цінностей. Кожне заняття має виховувати високі професійні якості фахівця, розвивати особистість. Заняття повинно мати високий потенціал у вихованні любові до обраної професії, природи, охайності, технологічної дисциплінованості та обов'язковості.

Навчально-технологічні вимоги покликані забезпечити чітку підготовку з проведення занять.

Найбільш значущими з них є:

- чітке й правильне формулювання кінцевих результатів, тобто дидактичної мети заняття, а виходячи з цього, реальної й правильної постановки завдань заняття;
- оптимальна структура навчального матеріалу, високоякісне складання навчально-методичних карт заняття;
- глибоке знання теорії та практики навчального матеріалу, що вивчається на занятті;
- вільне володіння досвідом сучасного виробництва, інноваційними технологіями;
- володіння широким діапазоном методів і прийомів навчання, демократичним стилем роботи, вмінням оптимально їх поєднувати.

Психологічні вимоги – це, перш за все, постійне врахування індивідуальних особливостей студентів, їх життєвого й виробничого досвіду, якостей особистості, її розвитку. Заняття має будуватися на високій взаємній довірі та повазі. Викладач повинен вміти швидко входити в контакт зі студентами, жити їхніми потребами, бути гуманним і ввічливим.

Зверни увагу!

В педагогічній практиці не просто «розікдасти» вимоги до заняття на окремі «полиці». Штук все тісно пов'язане, і навчання, і виховання, і технологічно-методичні проблеми

Навчання сьогодні - це цілеспрямована, впорядкована діяльність викладача і студентів на досягнення пізнавальних цілей

Зверни увагу!

*Результат на
занятті залежить
від особистості
педагога, його знань
та вмінь*

Організаційно-педагогічні вимоги передбачають, перш за все, дотримання чіткої організації навчального процесу, творчий інноваційний підхід до роботи, реалізацію педагогічної єдності в навчальному закладі.

Вимоги гігієни та техніки безпеки передбачають проведення заняття при оптимальному гігієнічному комфорті, повному виконанні вимог з техніки безпеки, протипожежного захисту й виробничої санітарії. На занятті має бути постійне чергування різноманітних прийомів і методів роботи.

Реалізація викладених вимог – велика творча праця педагога, від них залежить результативність заняття.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ У КОЛЕДЖІ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ У КОЛЕДЖІ

Зверни увагу!

*Дидактична проблема
- це, пошук сучасних
закономірностей
і принципів навчання*

Сьогодні практична дидактика коледжів визначає наступні **основні види навчальних занять з підготовки молодших спеціалістів:**

- лекція з елементами бесіди;
- лабораторне, практичне, семінарське та індивідуальне заняття;
- комбіноване заняття;
- консультація.

Лекція з елементами бесіди може виступати як вид та форма і метод проведення навчальних занять у коледжі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу.

Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою.

Викладач зобов'язаний дотримуватися навчальної програми щодо тем занять.

Лабораторне заняття в навчальній роботі коледжів теж виступає як форма, так і метод навчального заняття, під час якого студент під керівництвом викладача особисто проводить натуральні або імітаційні експерименти чи досліді для практичного підтвердження окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, набуває практичних навичок роботи з відповідними процесами (технологіями, операціями), з живими об'єктами, лабораторним устаткуванням, обладнанням, комп'ютерною технікою, електронними ресурсами, довідковою літературою, методикою експериментальних досліджень у конкретній галузі.

Лабораторні заняття проводять у спеціально обладнаних

навчальних лабораторіях із використанням устаткування, пристосованого до умов навчального процесу (лабораторні макети, установки тощо), або ж з використанням відповідних програмних продуктів проводять віртуальні експерименти та досліди. В окремих випадках лабораторні заняття можуть проводитися в умовах реального професійного середовища (наприклад, на виробництві). Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Заміна лабораторних іншими видами навчальних занять, як правило, не допускається.

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння й навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформульованих завдань.

Практичні заняття проводяться у виробничих умовах, аудиторіях або навчальних лабораторіях, оснащених необхідними засобами навчання.

Практичне заняття проводиться лише після проведення інструктажу з техніки безпеки.

Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому навчально-методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різної складності для розв'язування їх студентами на занятті.

Зазначений навчально-методичний матеріал готує викладач. Від його якості в значній мірі залежить якість заняття.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо

Зверни увагу!

*Перед тим, як
розпочати лабораторне
чи практичне заняття
- обов'язково проведи
інструктаж з техніки
безпеки!*

*Лише тренування
приводить до
високопрофесійних дій*

Зверни увагу!

Семінарське заняття - це, перш за все, обмін знаннями (думками). Дискусія на семінарі - основа його проведення!

*Семінар (від латини - *seminarium* - розсадник), в навчальному контексті - це «розсадник знань», завданням якого є активізація самостійної роботи студентів*

визначених тем, до яких студенти готують тези виступів.

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або навчальних кабінетах з однією академічною групою. Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активістів дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо.

Комбіноване заняття – форма заняття, яка залишається найбільш поширеною. Кількість таких занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Методи проведення цих занять розробляє викладач відповідно до вимог сучасної дидактики.

Індивідуальне навчальне заняття проводиться з окремими студентами для підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Індивідуальні навчальні заняття проводяться за окремим графіком.

Консультація – форма навчального заняття, за якої студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, залежно від того, чи викладач консультує студентів з питань, пов'язаних із виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Обсяг часу, відведений викладачу для проведення консультацій з конкретної дисципліни, визначається навчальним планом.

Індивідуальні завдання з окремих дисциплін (практичні заліки, письмові роботи, реферати, розрахункові, графічні, курсові, дипломні роботи тощо) даються студентам у терміни, передбачені навчальним планом. Індивідуальні завдання виконуються студентом самостійно з обов'язковим наданням консультацій викладачем.

Допускаються випадки виконання індивідуальних завдань комплексної тематики кількома студентами.

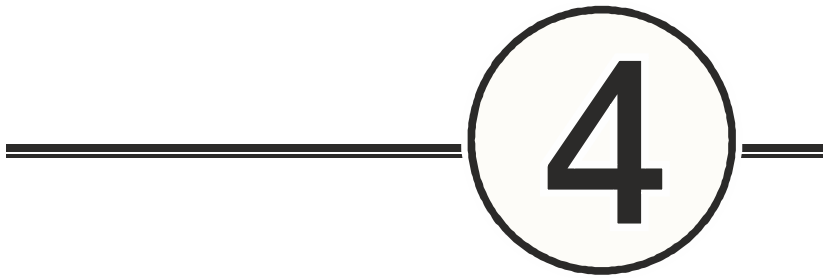
Курсові роботи виконуються для закріплення, поглиблення та узагальнення знань, одержаних студентами за період навчання, та їх застосування для комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт повинна відповідати завданням навчальної дисципліни та тісно пов'язуватися з практичними проблемами конкретного фаху.

Теми курсових робіт і методика їх виконання розробляються викладачем та затверджуються рішенням циклової комісії.

Зверни увагу!

Рушійною силою, що спонукає студентів якісно опанувати навчальний матеріал, є потреба в отриманні знань: якщо вона не сформована, то істинний педагог учіння розпочне саме з того, як розбудити інтерес до дисципліни

**МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОКРЕМИХ ТИПІВ ТА ВИДІВ
ЗАНЯТЬ**

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Зверни увагу!

Знання - результат свідомого засвоєння фактів, понять, законів, технологій, які складають основний зміст навчальної дисципліни

Вербальні методи навчання - це словесна дія, спілкування педагога зі студентами

Методи навчання – це один із найважливіших компонентів навчальної роботи. Вони визначають способи цілеспрямованої реалізації навчального процесу, тобто взаємопов'язаної діяльності викладача та студентів, що спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань.

На основі зовнішніх форм прояву методи навчання розподіляють на словесні, практичні та наочні.

Методи усного викладу – лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, бесіда.

Словесні методи

Лекція використовується для викладу широкого за змістом матеріалу. Лекційне викладення матеріалу закладає основи наукових знань, сприяє теоретичному збагаченню.

Основні дидактичні вимоги до лекції: **науковість, доступність і систематичність.**

Розповідь – словесний метод навчання, якому притаманна яскравість характеристик зображуваних явищ, фактів, конкретність, динамічність і самостійність. У ній часто використовуються цікаві факти, події, які студенти не можуть почерпнути з інших джерел інформації.

Пояснення – це складніший вид розповіді. Головним завданням пояснення є розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей природи, явищ, процесів. Пояснення може здійснюватись у формі розповіді й бесіди, з їх допомогою досвідчені педагоги можуть проводити все заняття у діалоговому режимі.

Інструктаж – це усний виклад певних вимог, який ведеться за чітким планом. Інструктаж розподіляється на вступний, поточний і заключний. Використовується інструктаж здебільшого під час проведення лабораторних і практичних занять.

Бесіда, як метод навчання, реалізується через діалог викладача зі студентами. Цей метод є важливим інструментом активізації навчальної діяльності студентів на занятті, сприяє організації колективної праці, розвитку мислення, креативним діям.

У вищому навчальному закладі використовуються декілька видів бесід.

Евристична бесіда. За її допомогою викладач підводить студентів до самостійних висновків, формулювань, визначень, законів, правил. Така бесіда може використовуватись тоді, коли у студентів є певні знання з теми заняття.

Катехізична бесіда проводиться на основі чітко сформульованих запитань викладача та відповідей студента. Вона доцільна у тих випадках, коли студент повинен відтворити точне формулювання закону, алгоритму дії, правила, визначення, формули тощо.

Розрізняють бесіди – вступну (для підготовки студентів до сприймання нового матеріалу), *повідомлювальну* (здобуття нових знань студентами), *повторно-узагальнювальну* (повторення, систематизація, узагальнення), *контрольно-облікову* (перевірка й оцінка знань студентів), *фронтальну* (актуалізація знань всієї групи).

Найважливішим і найскладнішим у методиці проведення бесіди є запитання, їх добір за видами та формулювання. Запитання розподіляють на прямі і навідні. Запитання мають бути чіткими, не двозначними, за можливості короткими. Не слід ставити одночасно кілька запитань.

Зверни увагу!

Успішним є той педагог, який вміє оптимально поєднати і вдало використати різноманітні методи та прийоми навчання

Зверни увагу!

Уміння - здатність особи свідомо виконувати практичні дії із застосуванням набутих знань

Навички - усвідомлені, базовані на різних типах знань дії, що формуються в результаті багаторазового повторення окремих практичних і теоретичних завдань та доведенні до автоматичного виконання

Практичні методи

Найбільш поширеними практичними методами є: **метод вправ, лабораторний, метод практичних дій, імітаційно-ігровий**.

Метод вправ – один із найважливіших методів практичного навчання. Вправи – це цілеспрямоване, багаторазове повторення студентами певних дій та операцій (розумових чи практичних) для формування навичок і вмінь.

За характером навчальної діяльності вправи поділяються на усні, письмові, практичні.

Лабораторний метод – це один із видів дослідної роботи студентів, що проводиться за завданнями і під керівництвом педагога в спеціально обладнаних для цього місцях. Проведення лабораторних робіт є обов'язковим і визначається навчальним планом.

Метод практичних дій дуже тісно пов'язаний з іншими методами навчання, схожий на лабораторний. Йому належить особливо важливе місце у розвитку самостійності та пізнавальної активності студентів, підготовці їх до оволодіння спеціальністю, практичної діяльності. Широко використовується при проведенні занять в умовах реального виробництва.

Методика проведення лабораторних і практичних занять схожа.

Імітаційно-ігровий метод відноситься до активних методів навчання. В його основі лежить моделювання виробничих ситуацій. Особливістю цього методу є максимальне наближення до практичної діяльності (майбутніх технологів, менеджерів, керівників виробництва), цей метод дає можливість тренуватись у прийнятті управлінських рішень, він є колективним методом навчання і створює позитивний емоційний настрій студентів. В основі методу лежить ділова (дидактична, рольова) гра.

Наочні методи

Наочні методи є такі: демонстрація, ілюстрація, досліди, практичні покази та спостереження.

Демонстрація (демонстраційний експеримент) проводиться викладачем для вивчення явища, процесу з тим, щоб усі студенти могли спостерігати за ходом дій викладача. Демонстрацію можна проводити як перед подачею нового матеріалу для мотивації навчання, так і в ході вивчення нового матеріалу чи закріплення знань.

Ілюстрація – це показ студентам різноманітних наочних об'єктів – реальних предметів або їх зображень.

Демонстрація та ілюстрація збагачують студентів живим уявленням, наближають їх до практичного пізнання явищ, предметів.

Вони вимагають від педагога ретельного планування їх використання та організації спостереження з боку студентів.

Об'єкти демонстрації та ілюстрації повинні розміщуватись так, щоб вони були доступні студентам, добре проглядалися аудиторією. Викладач повинен піклуватися про те, щоб об'єкти були добре освітлені та концентрували на собі увагу студентів.

Практичне дослідження, показ і спостереження сприяють активній діяльності студента у навчанні.

Під час дослідницької діяльності на занятті студенти самостійно заглиблюються у суть явищ та процесів, що при цьому відбуваються. В умовах спостережень, навпаки, студент не втручається у явища, які він сприймає.

Практичні покази здійснює педагог. Вони відіграють важливу початкову функцію в оволодінні певними вміннями.

Під час проведення дослідів, практичних показів і спостережень студентам дається певне завдання для систематизації побаченого, узагальнення, висновків.

Зверни увагу!

Наочність - один із принципів дидактики, який передбачає використання таких фактів, прикладів, аргументів, які є доступними безпосередньому спостереженню, сприйняттю органами чуття

Наочність у навчанні не замінить ні зазубрювання, ні абстрактне мислення

Зверни увагу!

Провідною діяльністю викладача є навчити студентів думати, виробляти систему власних поглядів

Проблемність у навчанні

Створення проблемних ситуацій – один із прийомів роботи, який активізує пізнавальну діяльність студентів на занятті. Проблемна ситуація вимагає тлумачення різних точок зору з питання, що вивчається та його розв'язання. Основні вимоги до використання проблемних ситуацій наступні:

- проблема повинна бути зрозумілою, чітко сформульованою, обґрунтованою на основі набутих знань;
- проблема повинна бути такою, щоб її вирішення не обмежувалось формулюванням раніше вивченого явища, процесу, правила чи закону, а вимагало самостійної дослідницької (пошукової) діяльності;
- проблема повинна мати певну складність;
- проблемна ситуація повинна мати тісний зв'язок із життям, майбутньою професією;
- у кожній проблемній ситуації повинна бути одна основна проблема, під час вирішення якої можуть виникнути одночасно інші похідні.

Використання випереджувальних знань

Основне завдання викладача – навчити студентів правильно сприймати новий матеріал, спрямовувати роботу думки у потрібному напрямі. Досягненню цієї мети сприяють випереджувальні індивідуальні та групові завдання.

Завдання з випередженням повинні бути суворо диференційовані відповідно до інтелектуальних можливостей студентів та їх інтересів. Спочатку такі завдання можна давати не за складними темами та добре підготовленим студентам, а потім уже з більшості тем програми, крім найскладніших. Завдання з випередженням – це комплекс запитань, підпорядкованих головній проблемі, яка буде вирішуватись на наступному занятті.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ТИПІВ ТА ВИДІВ ЗАНЯТЬ

Лекція

Лекція - це логічне, послідовне викладання матеріалу, яке характеризується судженнями, висновками, підсумком. Для лекцій характерна обов'язкова наявність сучасних наукових відомостей. Лекції мають свою типологію. Якщо покласти в основу класифікації завдання, методи і прийоми навчання, що використовуються на занятті, то можна виділити наступні **типи лекцій**:

- **вступна лекція;**
- **проблемна лекція;**
- **лекція з елементами бесіди.**

Рівень педагогічної майстерності викладача–лектора

можна охарактеризувати наступними чинниками:

- всебічне, глибоке володіння змістом навчальної дисципліни;
- володіння педагогічним інструментарієм щодо структуризації і логічності побудови лекції;
- вміння створювати мотиваційну підставу для пізнавальної діяльності;
- вміння реалізувати на занятті навчальні і виховні цілі;
- вміння будувати лекції у доступній, проблемній, послідовній формі;
- вміння здійснювати контрольню-корекційну функцію в навчальній діяльності;
- володіння методикою організації самостійної роботи (доаудиторної, аудиторної, позааудиторної);
- вміння формувати у студентів стійкі знання та навички;
- володіння педагогічними технологіями активізації пізнавальної діяльності студентів;
- володіння мультимедійними засобами при проведенні лекції;
- наявність високого світоглядного і методологічного рівня.

Зверни увагу!

Проблемний виклад навчального матеріалу передбачає, що викладач сам формує проблему, сам її вирішує, але при цьому демонструє шлях її розв'язання в доступних для студентів протиріччях, показує шляхи ходу думки при русі до вирішення проблеми

Лекція має розкривати проблему, логіку науки, давати цілісне уявлення в галузі знань, визначити місце навчальної дисципліни в системі підготовки фахівця та зв'язок із спорідненими дисциплінами, розвивати професійні інтереси.

Структура лекції має три основні складові:

1. Вступна частина. Формування мети і завдань лекції. Коротка характеристика основної проблеми, розкриття стану наукового вирішення питання. Розкриття міждисциплінарних зв'язків. Список літератури.

2. Виклад матеріалу. Встановлення, аналіз і доказ подій та явищ. Розгляд фактів. Демонстрація досліду. Характеристика певних точок зору на дане питання. Зв'язок із практикою життя, майбутньою професією.

3. Висновок. Формування висновків. Постановка завдань для самостійної роботи. Методичні поради. Відповіді на запитання студентів.

Загальні вимоги до змісту лекції

Науковість та відповідність змісту навчальної програми. Лекція повинна бути науковою за формою і змістом. Науковість лекції – це викладання правдивих у сучасній науці положень. Дидактичний принцип науковості вимагає, щоб весь процес навчання відповідав рівню сучасної вітчизняної і зарубіжної науки.

Принцип доступності навчання передбачає, що зміст навчального матеріалу повинен бути зрозумілим, а його об'єм посильним для студента. Це означає, що рівень складності лекційного матеріалу повинен відповідати рівню знань і уявлень тих, хто вчиться. Необхідною умовою реалізації принципу доступності навчання є врахування викладачем особливостей аудиторії. Прагнучи до доступності викладу навчального матеріалу, не можна спрощувати зміст, внаслідок чого може знижуватись пізнавальний інтерес і активність.

Систематичність лекції. Реалізація дидактичного принципу систематичності вимагає систематизованої побудови робочої програми, теоретичного курсу, лекції, теми і кожного окремого заняття.

Виклад матеріалу повинен бути лише в чітко збудованій системі. Цей принцип передбачає декілька правил:

- підпорядкування викладу матеріалу основній ідеї;
- структурно-логічний зв'язок з матеріалом, що раніше вивчався;
- взаємозв'язок окремих частин матеріалу, що вивчається;
- узагальнення вивченого матеріалу, перехід від конкретного до абстрактного;
- структурування навчального матеріалу за змістом і за формою;
- систематичність контролю знань і їх корекція.

Спонування студентів до свідомого засвоєння знань.

Одним із дидактичних принципів навчання є принцип свідомого засвоєння знань студентами. Цей принцип включає в себе усвідомлене і активне ставлення до навчання, розуміння матеріалу лекції і свідоме використання знань на практиці. Таким чином, принцип свідомого засвоєння знань передбачає активну і самостійну діяльність студентів на лекції.

Знання, які набувають студенти на лекції, мають бути міцними.

Одним із важливих принципів є **наочність у навчанні**. Наочність на лекції може бути декількох видів:

- живі об'єкти;
- натуральні предмети і процеси;
- мультимедійні засоби (використання презентацій, інтерактивної дошки, відеофільму, «слайд-шоу», телевізійних фрагментів, тощо);
- схематичні (графіки, схеми, що будуються на

Зверни увагу!

Якщо викладач не володіє основами психології тих, кого навчає, йому краще не заходити до аудиторії

Зверни увагу!

Комп'ютеризація навчання сприяє темпу оволодіння новою інформацією та активності студентів

навчальній чи інтерактивній дошці, схеми навчального матеріалу, виконані на електронному та паперовому носіях друківаним способом тощо).

Основні вимоги до лекції в коледжі

В коледжі найпоширенішим типом лекції має бути **лекція з елементами бесіди**.

1. Лекційне заняття повинне відображати весь сучасний комплекс засобів навчання (всіх носіїв сучасної інформації). Студентам необхідно порадити, на що звернути увагу, які положення слід засвоїти, які терміни треба вивчити у процесі самостійної роботи.

Бажано використати всі переваги усного викладу:

- зробити акценти на основних положеннях теми;
- повторити кілька разів визначення, поняття, терміни;
- звернути увагу на зміни, які має наука в певній галузі за останній час;
- продемонструвати кілька поглядів на проблематику теми.

2. Викладач повинен відокремити та розкрити основні питання теми. Питання, не пов'язані з наступним матеріалом, можна виносити для самостійного вивчення. Важливо, щоб студенти розуміли необхідність засвоєння питань, які не розглядались під час лекції. До відома студентів обов'язково доводяться питання, винесені на самостійне опрацювання. В лекції має раціонально співвідноситися теоретична, фактична та методична інформація.

3. Бажано використовувати структурно-логічну схему теми. Вона має методичний опис структури та послідовності викладу матеріалу. Структурно-логічна схема, як правило, подається у вигляді графічних послідовно-логічних схем, які складаються з теоретичних фігур, пояснень та опису їх застосування. Структурно-логічна схема включає: назву теми, провідну ідею, ключові питання, які відповідають плану

лекції та логіку викладу кожного питання.

4. Основні положення теми лекції повинні знайти своє відображення у контрольному завданні (тестах) до теми лекції.

5. Лекція має викликати в студента інтерес до теми. Пізнавальна активність зростає, якщо лекційний матеріал викладати не у вигляді готових висновків, а через вирішення проблемних завдань.

6. Викладач має широко використовувати наочність та мультимедійні засоби.

Семінарське заняття

Семінарське заняття можна розглядати як вид і як форму навчальної діяльності, під час якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, доповідей, тез тощо).

Сучасна дидактика вищої школи має в своєму арсеналі багато типів семінарських занять. Основними з них є:

- семінар-дискусія;
- семінар-колоквиум (співбесіда);
- класичний семінар (семінар із виступами студентів).

Семінарське заняття може мати наступну структуру:

I. Організаційна частина - ознайомлення студентів з метою семінару та його планом.

II. Навчально-дискусійна частина - дискусія на визначену тему за відомим планом:

- виступи доповідачів та їх опонентів;
- робота зі студентами, що не взяли участі в дискусії, але готові до репродуктивних відповідей на питання.

III. Заключна частина - мотивована оцінка роботи студентів, що брали участь у семінарському занятті, постановка домашнього завдання.

Зверни увагу!

До семінарського заняття потрібно готуватися. Щому педагог повинен заздалегідь повідомити студентам тему і питання для обговорення

Зверни увагу!

Без поетапного закріплення навчального матеріалу значних успіхів у оволодінні професією не досягти

Комбіноване заняття

Структура комбінованого заняття може мати такий вигляд:

- перевірка відвідування й матеріальної готовності до заняття;
- перевірка домашнього завдання;
- перевірка раніше засвоєних знань або елементів практичних навичок;
- мотивація навчання й актуалізація опорних знань студентів;
- вивчення нового матеріалу та його первинне осмислення;
- самостійна робота та творче застосування знань;
- узагальнення та систематизація знань;
- підбиття підсумків заняття;
- постановка (роз'яснення) домашнього завдання.

Викладені структурні елементи такого заняття не завжди обов'язкові. Вони виступають як приклад зі структурування, дають викладачеві основні уявлення про послідовність сучасного заняття.

Лабораторні роботи та практичні заняття

Початком практичного навчання у вищому навчальному закладі є лабораторні роботи та практичні заняття, які виступають як метод навчання. Вони передбачають оволодіння навичками та вміннями, які необхідні для трудової діяльності майбутніх спеціалістів.

Залежно від організації та способів виконання лабораторні роботи та практичні заняття можна розділити на **індивідуальні, групові та фронтальні**.

Індивідуальні роботи виконуються за індивідуальним планом (інструкційно-технологічною карткою), тобто кожен студент одержує своє завдання, яке він повинен виконати незалежно від інших.

При груповій формі роботи студенти розподіляються на декілька груп. У групі може бути від двох до п'яти осіб. При комплектуванні груп враховується рівень успішності із даної дисципліни, ступінь мислення, комунікативні якості, здатність студента до самостійного виконання завдання. Групи не повинні бути постійними, бо це може призвести до виникнення груп різного рівня успішності. Як правило, в кожній групі визначається старший групи. Кожна група одержує завдання.

Фронтальна організація лабораторних і практичних робіт передбачає виконання ідентичних завдань при повному обладнанні.

Пам'ятка викладачеві, який проводить лабораторні роботи та практичні заняття

1. Усі лабораторні роботи повинні проводитись на високому науково-методичному рівні з використанням виробничого досвіду.

2. Викладач зобов'язаний забезпечити повне проведення всіх лабораторних і практичних занять, які передбачені програмою і навчальним планом. Не дозволяється скорочення або заміна тем без відповідного розгляду цикловою комісією і дозволу керівництва навчального закладу.

3. Перед початком лабораторних і практичних занять викладач зобов'язаний перевірити рівень теоретичних знань. До занять допускаються тільки ті студенти, які засвоїли теоретичний матеріал.

4. До початку занять викладач повинен забезпечити повну готовність робочих місць згідно з програмою, розробленою інструкційно-технологічною картою і паспортом робочого місця.

5. До початку виконання студентами робіт викладач зобов'язаний ознайомити їх із правилами техніки безпеки, перевірити їх засвоєння й наявність спецодягу.

6. У ході заняття викладач зобов'язаний забезпечити якісне виконання завдань, спрямувати студентів на творчий пошук.

7. Обов'язково за кожну лабораторну або практичну роботу викладач повинен виставити оцінку студенту. Виконана робота реєструється в навчальному журналі, всі студенти повинні відпрацювати кожну роботу з дисципліни.

8. Виконання лабораторних і практичних робіт обов'язково враховується під час рубіжної атестації.

9. На екзамен або підсумкове заняття студент повинен принести робочий зошит з виконаними лабораторними та практичними завданнями.

Зверни увагу!

Екскурсія виконує особливі дидактичні функції: реалізовується принцип наочності в навчанні, здійснюється зв'язок з реальним виробництвом, формується чітке уявлення про майбутню професію

Організація та проведення занять в умовах реального виробництва

В умовах реального сучасного виробництва найпоширенішим є проведення екскурсії та спеціально організованих занять на виробництві.

Екскурсія – це форма заняття в умовах підприємства, установи. Екскурсія повинна носити пізнавальний характер, впливати на формування професійного інтересу і здатностей майбутнього фахівця, розвивати у студентів творче мислення, виховувати їх, відповідати віковим особливостям, мати свою внутрішню логіку й організацію.

На основі уявлень про об'єкт за навчально-методичною картою заняття (екскурсії) складається план проведення, де необхідно передбачити:

1. Дидактичну, розвиваючу й виховну мету екскурсії;
2. Організацію роботи й об'єкт заняття, з'ясувати методику і план проведення екскурсії з екскурсиводом;
3. Певну попередню роботу викладача зі студентами (вказати основні об'єкти, на які повинні звернути увагу студенти);
4. Безпосереднє проведення екскурсії на об'єкті;
5. Підведення підсумків екскурсії.

Заняття на виробництві повинні дати студентам відповідні знання в умовах сучасного реального виробництва з тієї чи іншої теми навчальної програми.

У виробничих умовах студенти краще оволодівають методикою самостійної роботи, набувають практичних навичок. Ці заняття дають можливість перевірити раніше набуті знання, проаналізувати життєвий і практичний досвід майбутніх спеціалістів.

Ділова гра як метод навчання

Ділова гра вигідно відрізняється від інших методів навчання тим, що дозволяє студентам відчувати причетність до функціонування системи або галузі, для якої готується фахівець, дає можливість «пожити» в певній організаційно-виробничій системі. При цьому слід додати, що ділові ігри не підміняють традиційні методи навчання, а раціонально доповнюють їх.

Мета ділової гри не може бути однозначною, принаймні вона може мати чотири компоненти:

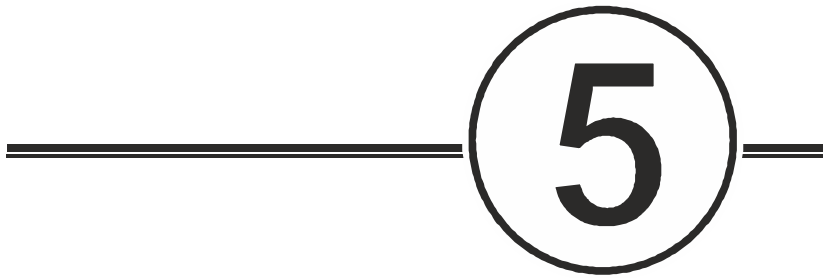
- загальне ознайомлення із дисципліною (темою, розділом, об'єктом тощо);
- з'ясування конкретних положень, які необхідні для прийняття рішень відповідно до фактів, які є на початку гри;
- вміння використовувати одержані знання в практичній діяльності;
- аналіз одержаних результатів для вироблення нових, більш ґрунтовних рішень.

Зверни увагу!

*Без цілі (мети)
проведене заняття -
марно згаяний час*

Підготовка та проведення ділової гри

- 1. Вибір теми гри.**
- 2. Дослідження закономірності та моделі гри.**
- 3. Розробка принципів і механізму проведення ділової гри.**
- 4. Призначення та мета гри.**
- 5. Функції учасників гри, критерії оцінки їх діяльності.**
- 6. Процес гри.**
- 7. Довідковий та інструкційний матеріал для виконавців ролей.**
- 8. Підведення підсумків ділової гри.**

**ОСНОВНІ СКЛАДОВІ
ПІДГОТОВКИ І
ПЛАНУВАННЯ ЗАНЯТТЯ**

Зверни увагу!

*Якщо ти «здірав»
лекцію із інтернет-
мережі - не думай, що
готовий до проведення
заняття!*

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ І ПЛАНУВАННЯ ЗАНЯТТЯ

На ефективність проведення заняття впливає багато факторів, але основний з них – підготовка.

Готуватися до заняття викладач повинен починати з ретельного аналізу необхідної частини програми навчальної дисципліни, систематизації власних знань та нової інформації за різними джерелами відповідної теми.

Готуючись до заняття викладач повинен:

- вибудувати логічну схему проведення заняття;
- визначити внутрішньодисциплінарні та міждисциплінарні зв'язки;
- здійснити поділ матеріалу на певні блоки;
- визначитись у часі для реалізації окремих структурних елементів заняття;
- продумати його композицію, методи та прийоми проведення, способи впливу на свідомість студентів, способи мотивування теми заняття;
- сформуванати навчальні, виховні та розвиваючі цілі;
- скласти навчально-методичну карту заняття, конспект-схему (див. додатки 1, 2).

Окремі приклади формулювання навчальної мети занять

Вивчити принципи роботи, правила, класифікацію, закони...

Виконувати технологічні прийоми, аналізувати, виділяти (головне, суттєве, основне, основні епізоди з творів, що вивчаються), готувати (препарати), застосовувати, проводити, самостійно працювати (з електронними ресурсами, літературою, звітами, першоджерелами),

користуватися (електронною бібліотекою, літературою).

Виробити вміння й навички...

Виявити рівень знань, умінь, навичок, здібностей.

Відпрацювати прийоми, навички, дії...

Встановити взаємозв'язок, залежність, рівень знань...

Домогтися автоматичного виконання (операцій), закріплення, оволодіння, підвищення, (якості знань), розширення (галузь застосування знань, умінь, професійних навичок), раціональної (логічної) послідовності дій.

Дослідити залежність у процесах і явищах...

Досягти виконання державних стандартів.

Експериментально підтвердити (вивчені теоретичні положення, закони, явища).

Завершити формування, вивчення, дослідження...

Закріпити знання, вміння, навички, новий матеріал...

Залучити до самостійного, оперативного вирішення (навчально-виробничих завдань)...

Здійснити контроль (знань, умінь, навичок, підготовку до навчальної практики), аналіз (образів твору, виробничих, економічних показників)...

З'ясувати взаємозв'язок, основні положення, ідеї, поняття...

Мотивувати розвиток умінь, навичок, здібностей...

Наблизити до самостійного вирішення (творчих завдань, проблемних завдань, ситуацій)...

Навчити виконувати технологічні прийоми, процеси, освоїти навички, операції, дії, користуватися літературою, електронною інформацією.

Оволодіти знаннями, вміннями, навичками...

Ознайомити з принципами організації, дій, упорядкування (техніки, механізму, виробництва, змісту твору, вибору кращого рішення із заданих варіантів тощо)...

Охарактеризувати технологічний процес, зміст, основні положення, погляди...

Оцінити підготовку (до занять), рівень знань...

Зверни увагу!

Успішність підготовки фахівця в значній мірі залежить від суспільної значимості знань та особистісних мотивів студента навчатися

Зверни увагу!

Без покрокової перевірки знань і вмінь не сформуваати майбутнього фахівця

Перевірити ступінь засвоєння знань...

Поглибити знання...

Показати взаємозв'язок, роль, значення, переваги, недоліки, позитивність...

Пояснити процес, явища, принципи роботи, дій, організацію упорядкування...

Продовжувати вивчення, відпрацювання, формування...

Розвивати вміння (аналізувати одержані дані), професійні вміння, навички...

Розкрити значення та роль (сучасних поглядів, інноваційних технологій, техніки в житті людей)...

Розширити знання, сферу, галузь (застосування знань, умінь, навичок, участь)...

Систематизувати знання, вміння, навички (з теми, розділу, дисципліни)...

Сприяти вивченню, відпрацюванню, розвитку (конструкторських, експериментальних навичок), формуванню, виробленню умінь...

Створити атмосферу емоційного підйому...

Сформувати знання, вміння, навички, технічні вміння з конструювання, виготовлення, підготовки (моделей, деталей, приладів, документів), налагодження, використання (технічного упорядкування)...

Узагальнити знання, вміння, навички, навчальний матеріал...

Зразки формулювання виховних та розвиваючих цілей заняття:

- **Аргументувати** положення;
- **Викликати** почуття задоволеності, гордості, інтересу, відповідальності, співчуття, радості, поваги;
- **Виробляти** вміння творчо мислити, звички, риси характеру;

- **Виховувати** національний патріотизм, любов до України, любов до обраної професії, громадянську позицію, гуманність, терпимість, милосердя, працелюбність, чесність, безстрашність, пильність, тактовність, активність, охайність, ввічливість, великодушність, діловитість, дисциплінованість, життєрадісність, ініціативність, любов до природи та землі, критичність, культуру, допитливість, наполегливість, відвертість, привітність, принциповість, пунктуальність, ощадливість, рішучість, стриманість, скромність, сміливість, справедливість, старанність, тактовність, хоробрість, почуття нового, прогресивного;
- **Виявити** погляди, нахили, здібності;
- **Мотивувати** необхідність знань;
- **Завершити** формування, вивчення, відпрацювання;
- **Ознайомити** з суспільно-політичними подіями;
- **Охарактеризувати** історичні умови, ідеї, погляди;
- **Підвести** до висновку, розуміння важливості, цінності;
- **Оцінити** навички, вміння, працездатність;
- **Виявити** пізнавальний, науковий, творчий, трудовий інтерес;
- **Розвивати:**
 - ❖ пізнавальні можливості;
 - ❖ самостійність;
 - ❖ самовдосконалення;
 - ❖ увагу, пам'ять;
 - ❖ здібності;
 - ❖ творче мислення;
 - ❖ господарські та підприємницькі здатності;
 - ❖ логічне мислення;
 - ❖ навички узагальнювати дані та робити висновки;
 - ❖ вміння виділяти головне та складові в технологічних процесах і алгоритмах;

Зверни увагу!

Виховна мета заняття повинна розвивати у студентів позитивне ставлення до людей, прагнення бути корисним родині, суспільству, формувати стійкі моральні принципи

- ❖ спостережливість;
- ❖ професійну спостережливість
- **Розкрити** роль...
- **Сприяти** розвитку вміння долати труднощі, погані звички;
- **Продовжувати** формування поглядів, звичок.

Лише після визначення цілей та завдань педагог переходить безпосередньо до складання плану заняття (навчально-методичної карти) (додаток 1).

Основні вимоги до навчально-методичної карти такі:

- 1) чітке і доступне визначення теми заняття;
- 2) визначення навчальної, розвивальної та виховної цілей заняття;
- 3) прогнозування єдності навчальної, розвивальної і виховної цілей заняття;
- 4) чіткість планування структури заняття, оптимальних методів і прийомів навчання, які забезпечують активне навчання, використання їх з урахуванням сформованих завдань;
- 5) розподіл матеріалу, що вивчається, на частини, окремі дози, логічно пов'язані між собою, згідно з освітнім рівнем студентів, дотримуючись диференційованого підходу до навчання;
- 6) зв'язок навчального матеріалу з сучасними досягненнями науки, практики, життям, раніше вивченим матеріалом з різних дисциплін;
- 7) планування організації робочих місць згідно з паспортизацією навчальної лабораторії чи кабінету;
- 8) організаційно-логічна чіткість проведення заняття;
- 9) можливе дозування часу для кожного етапу заняття.

6

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІ СХЕМИ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІ СХЕМИ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

Зверни увагу!

Систематичність у навчанні - це зв'язок нового навчального матеріалу з тим, що вивчався раніше, це аналіз проблем, виявлених у знаннях, та їх усунення

Сучасна дидактика розглядає структурно-логічні схеми міждисциплінарних зв'язків із спеціальності при підготовці фахівців відповідного напрямку як певні педагогічні дії, які опираються на технології розвиваючого навчання.

Особливе місце в удосконаленні технологій міждисциплінарного зв'язку займає педагогічна інноватика та самостійна робота студентів, що забезпечує формування цілісної системи знань, умінь та навичок необхідних майбутньому фахівцю для реалізації своїх професійних здатностей. Продуктивна організація навчальної роботи з навчальних дисциплін можлива лише при наявності якісної структурно-логічної схеми для кожної дисципліни.

Структурно-логічні схеми – як графічне (схематичне) структуроване відображення міждисциплінарних зв'язків при підготовці фахівця – це один із шляхів комплексного підходу у забезпеченні високої якості навчальної роботи.

Таку схему із спеціальностей можна розглядати як **модель педагогічної діяльності у справі підготовки фахівця.**

Структурно-логічна схема із спеціальності чи загальноосвітньої підготовки у вузі I-II рівня акредитації ставить за мету створити механізм взаємопроникнення (взаємозбагачення) навчальних дисциплін.

Вона має забезпечити:

- 1) синхронність у вивченні навчальних дисциплін;
- 2) взаємодію, взаємодоповнення матеріалу, що формує особистість;
- 3) міждисциплінарний взаємообмін;
- 4) всебічне вивчення явищ, процесів, технологій,

- уникнення дублювання суміжних дисциплін;
- 5) ритмічне опанування навчальними дисциплінами в межах одного навчального семестру.

Складові структурно-логічної схеми зі спеціальності складаються зі схем (моделей) з кожної навчальної дисципліни. Така робота авторська і творчо-індивідуальна.

Якісно складена структурно-логічна схема міждисциплінарних зв'язків для окремо виділеної навчальної дисципліни сприяє формуванню такої схеми повністю за спеціальністю. Тому, складаючи динамічний алгоритм педагогічної дії з навчальної дисципліни, викладач має передбачити наступні удосконалення навчальної взаємодії підготовки фахівця:

- активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні нового матеріалу;
- полегшення розуміння особливостей та явищ, технологічних процесів та способів дій;
- цілісного сприйняття та усвідомлення професійних знань, умінь та навичок.

Для складання структурно-логічної схеми з навчальної дисципліни необхідно:

- 1) узгодити з викладачами різних дисциплін можливі теми або питання для їх сумісного вивчення;
- 2) визначити перелік міждисциплінарних зв'язків;
- 3) визначити, які навчальні дисципліни забезпечують дисципліну та які дисципліни вона забезпечує;
- 4) внести зміни до робочої навчальної програми та навчально-методичної карти проведення занять.

Важливо розуміти, що наявність структурно-логічної схеми із спеціальності відображає наочно міждисциплінарні зв'язки і дає можливість викладачу використовувати уже набуті студентами знання, активізувати їх пізнавальну

Зверни увагу!

Саморозвиток і самоосвіта - головні чинники, що тримають особу на рівні сучасних знань як у професійному відношенні так і особистому та суспільному житті

Зверни увагу!

Систематизація навчального матеріалу сприяє кращому його засвоєнню

діяльність, формувати інтерес до навчальної дисципліни або цілого циклу навчальних дисциплін.

Складаючи структурно-логічну схему, викладач повинен працювати в співдружності з своїми колегами, а це спонукає до пошуку нових методик навчання, що вимагає взаємодії викладачів різних навчальних дисциплін, формує педагогічний консенсус, який націлює на кінцевий результат – якісну підготовку фахівця.

Отже, наявність структурно-логічної схеми із спеціальності розкриває міждисциплінарні зв'язки і дозволяє:

- зосередити увагу викладачів на вузлових аспектах навчальних дисциплін, які формують професійні знання та вміння студентів;
- здійснювати творчу співпрацю між викладачами;
- вивчати найважливіші проблеми формування фахової майстерності майбутніх спеціалістів засобами різних навчальних дисциплін та сучасної виробничої практики.

Як зразок наводимо структурно-логічну схему міждисциплінарних зв'язків з навчальної дисципліни «Технологія виробництва продукції рослинництва» (додаток 3, автор Бадьорна Л.Ю.).

**РОЗВИТОК
ПІЗНАВАЛЬНОГО
ІНТЕРЕСУ**

ОСНОВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У СТУДЕНТІВ

Зверни увагу!

*Суть навчання - це
реальна взаємодія
педагога і студента*

Інтерес до навчання (до вивчення конкретної навчальної дисципліни) розвивають:

1. Особистість педагога та інтерес до нього студентів.

Для цього викладачу необхідно:

- постійно самовдосконалюватись;
- мати широку наукову і життєву ерудицію, високі моральні якості;
- довіряти, цінувати і любити вихованців;
- технологічно дохідливо і цікаво вчити;
- систематично проявляти перед студентами «нові» цікаві грані свого характеру;
- проявляти особистий інтерес до знань взагалі і до своєї навчальної дисципліни зокрема;
- бути добрим оратором, вміти переконувати;
- бути зразком у ставленні до справи, прагнути через себе формувати той ідеал, який пропагується;
- бути доброзичливим, щиросердним;
- вміти співпрацювати зі студентами, вести їх за собою, поєднувати справедливість і вимогливість;
- не допускати понукання, уникати караючих прийомів у стосунках зі студентами;
- нести своєю діяльністю високий виховний потенціал;
- працювати у тісному взаємозв'язку з колегами.

2. Інтерес викладача до студента, прагнення розвивати його як фахівця і особистість.

Для цього викладачу необхідно:

- знати особливості характеру студентів, з якими працює, орієнтуватись в здібностях і перспективних бажаннях тих, кого навчає;
- вміти розбудити внутрішню близьку і віддалену мотивації до навчання;
- розкривати для студента і для себе кращі риси його характеру, будувати на них позитивні взаємовідносини, встановлювати контакт;
- вмотивувати глибоко і всебічно навчальну дисципліну, тему, а також пов'язати її з сучасним життям та майбутнім на ринку праці;
- навчити глибоко розуміти процеси, технології, явища, аналізувати їх;
- навчити практичним навичкам із навчальної дисципліни кожного вихованця.

3. Інтеграція змісту, форм, методів і прийомів виховання і навчання.

Для цього викладачу необхідно:

- вміти проводити заняття неодноманітно, нестандартно;
- володіти різними організаційними формами, широким спектром методів і прийомів навчання;
- вміло використовувати різноманітний арсенал педагогічного впливу на якість навчально-пізнавального і виховного процесу;
- вміти створювати оптимальні умови для роботи студентів на занятті через елементи новизни, несподіванки, проблемності, нестандартності;
- вміти вести заняття на високому емоційному рівні в оптимально інтенсивному режимі;
- вміти активно використовувати інноваційні методи і

Зверни увагу!

*Головний
інструментарій
педагогічної роботи - це
володіння сукупністю
різноманітних методів
навчання*

Зверни увагу!

Захоплюючий характер навчання принесуть лише використання широкого спектру дидактичних методів та прийомів

- прийоми роботи, адаптовувати їх до конкретної навчальної групи;
- виховувати студента через навчальну дисципліну.

4. Індивідуалізація учіння й оптимальне розуміння навчального матеріалу.

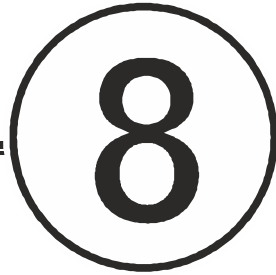
Для цього викладачу необхідно:

- орієнтуватись на індивідуальні особливості тих, хто навчається: мотивація та інтерес до навчання, тип нервової діяльності, темп роботи студента, навички роботи в групових та індивідуальних умовах, волю, рівень уваги тощо;
- навчити студентів користуватися методами і прийомами самостійної індивідуальної роботи, аналізувати, робити висновки, вести розмову, діалог, дискусію;
- розвивати пошукову діяльність студентів;
- бачити і заохочувати ініціативу студентів при виконанні завдань;
- вміти дозувати навчальний матеріал при вивченні його на занятті і позааудиторно.

5. Формування у молоді прагнення збагатити свій внутрішній світ, інтелектуальний розвиток.

Для цього викладачу необхідно:

- спиратись у виховній роботі на традиційні моральні якості українського народу, багатство української та світової культури;
- враховувати ціннісні орієнтації молоді, її потреби і мотиви до дій;
- постійно опиратись на знання і досвід студентів;
- нести найновітнішу інформацію, глибоко наукові знання;
- вчити студентів творчо та логічно мислити; формувати кінцеву мету навчання в коледжі.

**ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ
ВИКОРИСТАННЯ
КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ
В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Зверни увагу!

*Комп'ютерна техніка
успішно справляється із
функціями репетитора*

Сьогодні всі звикли до цифрової доступності навчальних матеріалів і, зокрема, інтернет-ресурсів. Цього ж потрібно вчити студентів.

Сьогодні педагог коледжу, перш за все, сам має майстерно володіти цифровими технологіями, добре і раціонально їх використовувати в навчальному процесі. Разом із тим постійно привчати студентів до самоосвіти і самовдосконалення з допомогою електронних ресурсів і, зокрема, пошукових систем.

Викладач має переконати студента в тому, що лише повне володіння технікою пошуку в Інтернеті нових фахових надбань у відповідній галузі зробить спеціаліста привабливим на ринку праці.

Дуже важливою складовою успішного навчання молоді є уміння цікаво подати інформацію. Половина успіху залежить від того, наскільки наочно і ясно педагог здатний передати суть того, чому вчить.

Найкращим підходом у вирішенні цієї проблеми було б покласти кожному студенту на стіл ноутбук або планшет із вільним доступом до інтернет-ресурсів! Такий підхід забезпечить сучасне проведення занять, сприятиме формуванню у молоді прийомів постійного самовдосконалення.

Сучасна комп'ютерна техніка переконує: невід'ємним помічником на заняттях є **електронний проектор**. За його допомогою можна краще спонукати аудиторію до активізації мислення та успішного навчання.

Демонстрація слайдів та відео малих форм дає можливість бути викладачу більш переконливим, а заняттю цікавішим, інформативнішим.

Оптимально, коли слайди не копіюють мовний ряд педагога, а доповнюють його, розкривають складності теми, виділяють ключові моменти навчального матеріалу.

Досвід показує, що для досягнення найкращого навчального результату доцільно ретельно працювати над структурою ілюстрації заняття, вміти частину інформації перетворити у цифровий аналог у вигляді зрозумілих відеофрагментів, діаграм, малюнків та фотографій як доповнення до змісту теми.

Нині дуже поширеним і ефективним комп'ютерним засобом на занятті є **електронна інтерактивна дошка**. Це один із важливих компонентів сучасних інформаційних технологій, що використовується в освіті.

На заняттях інтерактивна дошка дає можливість:

- заздалегідь спроектувати електронну версію заняття, редагувати написану на дошці протягом заняття інформацію і зберегти її для копіювання та використання в електронному вигляді чи для друку на наступні заняття;
- використовувати навчальний матеріал як у прямому, так і у зворотному напрямку;
- використовувати не крейду для письма, а спеціальні кольорові маркери на класній дошці; створювати необхідний фон, вибрати шрифти, виконувати малюнки, таблиці які можуть бути рухомими та легко редагованими;
- при демонструванні використовувати кольорові маркери для виділення найбільш важливих фрагментів;
- використовувати Інтернет-ресурси та мультимедійні надбання з навчальної дисципліни;

Зверни увагу!

Не можна високо оцінювати методику навчання того викладача, який написав текст і повторює його, дивлячись на слайд

Зверни увагу!

Головне – пам'ятати про те, що краще сказати і продемонструвати менше, але в зрозумілій формі, ніж «вилити» на студентів всю наявну інформацію

- в найбільш доступній формі систематизувати й класифікувати явища, технологічні процеси із застосуванням схем, таблиць та спеціальним чином відформатованого тексту;
- на одному занятті ефективно використовувати декілька прийомів активізації розумової діяльності студентів (колір, рух, звук тощо);
- створити для моделювання процеси і явища, показати практичне застосування явищ, які не можна спостерігати безпосередньо на занятті;
- технологічно швидко і просто оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу.

Щоб заняття з допомогою електронних засобів було більш ефективним, необхідно після підбору або виготовлення відеофрагментів і підготовки слайдів здійснити їх електронну верстку та вибудувати логіку заняття. Обов'язково доцільно переглянути, що ж ми матимемо не на моніторі, а на збільшеному екрані.

З досвіду використання електронних засобів навчання на занятті, можна зазначити, що 20-30 хвилин – це оптимальний час для його активного використання. В той же час інтерактивна дошка та пульти опитування можуть використовуватись протягом усього заняття. Так само безперервно на занятті можуть використовуватися: комп'ютерна техніка, ноутбуки, планшети, електронні книги тощо.

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ

Сучасна парадигма освіти передбачає забезпечення студента не лише міцними, а й оперативними знаннями, навчити кожного – вчити себе самостійно.

Самостійна робота - складна динамічна система, а студент – суб'єкт цієї системи, який має вимагати від викладача створення такого навчального середовища, яке б розвивало пізнавальну діяльність студента, сприяло ефективній реалізації основної навчальної мети, розвитку базових компетенцій у сучасних умовах. Така система повинна використовувати адекватне цій діяльності інформаційно-методичне забезпечення.

Кожне покоління викладачів обирає свій інструментарій у цьому складному, але творчому процесі. Успішне поєднання різноманітних засобів реального і віртуального навчання – виклик сучасності.

Прагнення поєднати існуючі навчально-методичні напрацювання з цифровими інформаційними технологіями викликане цілком зрозумілою метою – сформувані **віртуальне навчальне середовище**, як різновид самостійної роботи (навчання).

Віртуальний освітній простір може бути створений на базі платформи Moodle, яка вже пройшла практичне апробування часом. Moodle - система керування курсами (система керування змістом) також відома як система керування навчанням або віртуальне середовище навчання. Вона являє собою вільну веб-програму, яка дає можливість створювати сайти для онлайн-навчання.

Відмінною ознакою цієї програми від інших програмних засобів педагогічного призначення в процесі навчання в коледжі є самодостатність цього середовища, забезпечення

Зверни увагу!

*До активного навчання
найбільше спонукає
внутрішній мотив
студента*

Зверни увагу!

Онлайн-навчання -
вагома складова
постійного
самоудосконалення

таких умов, за яких студент «вживляється» в середовище навчальної дисципліни, що дозволяє педагогу застосовувати сучасні методи і прийоми для організації різноманітної самостійної роботи. Безпосередньо працюючи у Е-середовищі, учасники стають його частиною, що реалізується через змістовий характер інтерактиву.

Викладач організовує і керує самостійною роботою студентів з допомогою інструментів Moodle. Студент отримує доступ до визначених інформаційних освітніх ресурсів конкретної навчальної дисципліни свого курсу, і працюючи з ними, вивчає теоретичний матеріал, набуває практичних навичок, проводить самоконтроль і оцінку своїх навчальних досягнень, спілкується з товаришами чи викладачем.

Структура матеріалів багатофункціонального Moodle коледжу являє собою **освітній контент** і може складатися з трьох блоків: **навчального, контролюючого, комунікаційного.**

Зупинимось на змістовому наповненні кожного з цих блоків.

У **навчальному блоці** викладаються дидактичні ресурси. Залежно від робочої програми дисципліни тут передбачається наявність таких сторінок:

- *лекція* (або *теоретична частина* – для навчальних дисциплін, де лекція як форма навчальної діяльності відсутня) – містить виклад питань, що виносяться на вивчення; перелік джерел до теми (в тому числі і електронних з активним посиланням на них); матеріали, де міститься детальний виклад теми з ілюстраціями, малюнками, таблицями, схемами, графіками, іншою наочністю;

- *практичне (лабораторне) заняття* – викладається у формі інструкційно-методичної карти, де визначаються мета практичної (лабораторної) роботи; дидактичні завдання;

обладнання; інформаційні джерела; хід виконання, практичні завдання та вправи, аналогічні до них виконуються в аудиторії; запитання для самоконтролю;

- *семінарське заняття* – містить перелік питань, що виносяться на аудиторне обговорення, короткі рекомендації щодо їх підготовки; інформаційні джерела; посилання на мультимедійні ресурси, відео-, аудіоматеріали; методичні вказівки для підготовки до виступів за тематикою семінару;

- *самостійна робота* – вміщує текстову інформацію з питань, що виносяться на самостійне опрацювання; перелік джерел, в тому числі й електронних з активними посиланнями; запитання для самоконтролю та завдання для виконання.

Окрім стандартної схеми методичного забезпечення самостійної роботи, можуть бути й інші форми роботи з навчальним матеріалом, що їх забезпечує програма.

В курсах багатьох навчальних дисциплін широкого застосування для урізноманітнення завдань набувають мультимедійні ресурси (навчальні фільми, фрагменти відеоматеріалів, що несуть просвітницьку, виховну, соціальну функцію, мають вузькогалузеву чи загальнонаукову фахову спрямованість), після роботи з якими студентам пропонується виконати різні види завдань, причому здебільшого вони носять творчий характер і вимагають активної розумової діяльності. Ось окремі з них.

Курс «Теорія держави і права України»

Перегляньте відеоролик «Акт злуки» (посилання для перегляду <http://www.youtube.com/watch?v=lwXVNO66YRU>) та складіть хронологічну таблицю до матеріалу за зразком:

Дата	Короткий зміст події

Зверни увагу!

*ст. 50. Закону
«Про вищу освіту»
«Педагогічні та
науково-педагогічні
працівники відповідно
до закону мають
право на:
...вільний вибір методів
та засобів навчання в
межах затверджених
навчальних планів»*

Зверни увагу!

Комп'ютерні технології - сучасний інструмент учіння, який легко сприймається молоддю

Перегляньте відеоролик «Революція в Україні 1918-1920» (<http://www.youtube.com/watch?v=L1L4NqJCNwM>). Спробуйте визначити, які конкретно події відображені у ньому? (7-10 подій).

*Курс «Українська мова за професійним спрямуванням»
Прогляньте відео (<http://www.youtube.com/watch?>), що подане у матеріалах до теми. Скажіть, до якого стилю належить текст, що його читає Богдан Ступка. Обгрунтуйте думку. Які почуття у вас викликає твір Ліни Костенко? Обдумайте і поділіться ними з товаришами на форумі.*

Досить ефективним для організації самостійної роботи, що пропонується програмою Moodle є так званий «урок», коли навчальний матеріал подається частинами, кожна з яких містить питання для перевірки засвоєння, і за умови правильної відповіді студент може перейти до наступної «порції» знань. Навігація по «уроку» може бути прямою або більш складною, в залежності від структури запропонованого матеріалу. Таке поетапне опрацювання матеріалу особливо в нагоді стане для студентів з низьким та середнім рівнем знань.

Ще одним прикладом використання сучасних педагогічних інструментів є викладення завдань за принципом «вікі»: викладач ставить спільне проблемне питання, яке доступне для всіх студентів, і кожен з них додає своє бачення вирішення проблеми, маючи можливість при цьому аналізувати відповіді товаришів і навіть редагувати їх.

Контролюючий блок складається з різноманітних форм самоконтролю, поточного, тематичного, модульного, підсумкового та інших видів контролю, що їх агрегує програма у різних варіаціях. Найдоступнішою формою е-контролю є,

звичайно, тести. Вони можуть включатися безпосередньо до курсу або виділятися окремо. Створення тестів у Moodle пов'язане зі створенням банку контрольних питань різного типу та налаштування опцій проведення тесту. Обробіток результатів тестів у Moodle виконується автоматично.

Педагогічна практика широко використовує різні типи тестових завдань, серед них: *RadioButton* – „Виберіть одну правильну відповідь” (можливий малюнок); *CheckBox* – „Виберіть одну або кілька відповідей”; *EditBox* – Треба ввести значення або слово; *Комбобокс з номером* – „Вказати послідовність”.

Комунікативний блок за своїм призначенням і функціями пов'язаний з двома попередніми. Можливості програми Moodle забезпечують постійну взаємодію не тільки суб'єктів середовища, а й усіх складових його контенту. Це дає можливість використовувати *форум*, де в режимі *off-line* (спілкування засобом передачі через Інтернет повідомлень, що не вимагають миттєвої відповіді) викладачі можуть розміщувати інформацію для студентів, певні організаційні чи методичні інструкції щодо роботи в окремому курсі, оперативно надають відповіді на студентські питання, причому відразу для всієї „віртуальної спільноти”, пов'язаної з даним курсом. Для колективної роботи над проблемними завданнями, що подаються за принципом «вікі» проводиться *on-line* комунікація. Цей же інструмент інтерактивну може застосовуватись і для спілкування в *чати*. Це активний елемент курсу, через який відбувається дискусія в реальному часі через web; реальна можливість поспілкуватися з кожним, задаючи короткі питання та відповіді.

Використовуючи віртуальне навчальне середовище, як складову самостійної навчальної роботи студента сповідується філософія *«педагогіки соціального*

Зверни увагу!

*Сьогоднішня педагогіка
не може бути успішною
без використання
комп'ютерних програм
навчання*

Зверни увагу!

*Комп'ютеризація
учіння сприяє
візуалізації навчального
матеріалу, робить
навчання цікавішим і
доступнішим*

конструктивізму», яка орієнтована, насамперед, на організацію взаємодії між викладачем та студентами, дозволяє осучаснити існуючі освітні традиції, вона може бути наріжним каменем в організації самостійної праці у віртуальному навчальному середовищі.

Не менш активно в самостійній роботі студентів може використовуватись програма «INTEL: навчання для майбутнього», яка зорієнтована на творчу та пошукову роботу студентів.

Метод проектів, що передбачений даною програмою, - це спільна навчально-пізнавальна, групова діяльність студентів, метою якої є бажання досягти результату, який мав би практичну користь, а також здобуття знань і досвіду, необхідних для подальшого життя.

Суть проекту полягає в тому, що у позанавчальний час студенти, об'єднавшись у групи, збирають необхідний матеріал, класифікують його, розподілять за категоріями, проводять дослідницьку діяльність. Під час роботи над проектом його учасники з'ясовують для себе необхідність знань з певної навчальної дисципліни чи теми для майбутньої діяльності за фахом.

Результати роботи над проектом студенти подають у вигляді презентацій, публікацій, веб-сторінок.

Під час роботи над проектом студенти:

- поглиблюють знання з навчальної дисципліни;
- удосконалюють уміння індивідуальної та групової роботи;
- удосконалюють уміння працювати з різноманітними джерелами інформації, зокрема, з електронними джерелами, зіставляти факти, результати, вибирати найбільш відповідні до поставлених завдань;

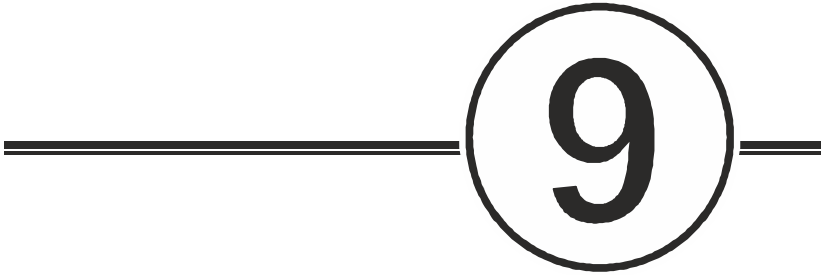
-
- розвивають навички чіткого формування думок, використання мультимедійних засобів і можливостей, представляють результати своєї роботи у зручній для сприйняття формі;
 - навчаються правильно, логічно, послідовно висловлювати думки, використовувати цитування, ілюструвати ідеї;
 - вчать збирати та обробляти інформацію, використовувати засоби електронних комунікацій;
 - здобувають знання і досвід, необхідні для подальшого життя та професійної діяльності.

Виконанню проекту передують клопітка підготовча робота викладача, позааудиторна робота студентів. До участі в цій роботі можуть залучаються спеціалісти господарств, викладачі інших дисциплін. Спільна робота над проектом зближує її учасників, дає можливість викладачу здійснювати індивідуальний підхід, реалізувати особистісноорієнтоване навчання.

Організуючи проектну діяльність, викладач повинен скласти план навчального проекту, розробити структуру реалізації проекту, критерії оцінювання діяльності студентів. Після закінчення роботи - провести заняття, на якому заслухати звіти учасників проекту, обговорити із студентами та оцінити кожний вид звіту, а також запропонувати для виконання тестові завдання з теми чи розділу, з якого проводилась проектна діяльність студентів. І тоді програма «INTEL: навчання для майбутнього» матиме бажаний результат – сприятиме самостійній навчальній роботі студента щодо здобуття знань, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Зверни увагу!

Мультимедійні засоби навчання поглиблюють уявлення про процеси, алгоритмізують дію, ілюструють ідеї

9

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС – СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС – СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Наявність і удосконалення навчально-методичного комплексу сприяє системній роботі педагога над удосконаленням навчальної роботи з конкретної дисципліни.

На наш погляд **навчально-методичний комплекс з конкретної навчальної дисципліни має включати:**

1. Витяг з ОПП спеціальності щодо вивчення навчальної дисципліни.
2. Витяг з навчального плану відповідної спеціальності.
3. Навчальну програму з дисципліни.
4. Робочу навчальну програму з дисципліни (теоретичного та практичного навчання).
5. Програми навчальної, технологічної і переддипломної практик.
6. Плани занять (навчально-методичні карти) на всі проведені викладачем заняття із дисциплін, що є у педагогічному навантаженні педагога.
7. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання.
8. Конспекти (тези) лекцій з дисципліни (розгорнутий конспект тощо).
9. Інструкційно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять (перелік лабораторних і практичних робіт, інструкційно-технологічні картки для лабораторних і практичних занять, перелік питань, що виносяться на семінарське заняття, та зміст основних джерел інформації на паперовому та електронному носіях до кожного семінарського заняття; паспорти робочих місць із затвердженою інструкційно-технологічною картою тощо);
10. Комплекс контрольних робіт для визначення залишкових знань із дисципліни (за семестр, за курс);
11. Завдання для курсових робіт та зразки курсових робіт.
12. Контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять (вправи, тестові завдання, задачі, ділові ігри, виробничі ситуації, рольові вправи, теми доповідей, виступів, список джерел інформації, якою може користуватися студент тощо);
13. Тести для проведення рубіжного контролю знань;
14. Питання до екзаменаційних білетів (семестровий контроль, практичний залік, державні іспити);

15. Методичні розробки, рекомендації викладача з кожної навчальної дисципліни.

16. Методичні матеріали з самостійного вивчення дисципліни, окремих тем; перелік тем, що виносяться для самостійного вивчення; питання для самоконтролю за розділами, темами; приклади розв'язаних задач, вправ, виробничих ситуацій; методичні рекомендації та поради з вивчення окремих тем чи розділу дисципліни; поради студентам щодо оформлення звіту з практики, написання реферату; лекції чи спеціально підібраний матеріал з окремих тем; список рекомендованих джерел інформації до кожної теми, що виносяться на самостійне вивчення; зразки курсових робіт; звітів-щоденників про проходження практики, рефератів тощо.

17. Критерії оцінювання знань.

18. Перелік літературних джерел та інтернет-ресурсів з навчальної дисципліни.

Навчально-методичний комплекс (за винятком натуральної наочності) має бути не лише на паперовому носії, а і на цифровому, який легко систематизується в електронному Portfolio, або викладається як елемент курсу на платформі Moodle.

**ПОРАДИ
ПЕДАГОГУ
ЩОДО
САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**

Зверни увагу!

Якість навчання залежить від особистості викладача, а вже потім – від матеріальної бази, форм та методів навчання

ПОРАДИ ПЕДАГОГУ ЩОДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Щоб бути успішним педагогом – спробуйте скористатись нижче викладеними порадами.

Знайте глибоко ту науку, якої вчите студентів!

Хто володіє словом, той володіє аудиторією. Хто володіє студентською аудиторією, той має беззаперечний шанс на успіх у навчальній роботі.

Невід'ємною складовою педагогічної майстерності є наявність у викладача ораторських здібностей. Ораторське мистецтво педагога – це, насамперед, мистецтво переконання, впливу на молодих людей!

Спілкування в студентській аудиторії – це мистецтво взаємодії, в якій беруть активну участь рівноправні партнери – студенти і педагог.

Викладач є основним джерелом впливу на аудиторію. Ефективність спілкування значною мірою залежить від його знань, переконань, моральних і соціально-психологічних характеристик.

Особливі компоненти педагогічної майстерності: орієнтованість у сучасній науці і технологіях, уміння мотивувати аудиторію до навчання.

Головний контролер на занятті – час. Уважно слухати і сприймати інформацію студенти можуть лише обмежений період часу, обумовлений психофізіологічними причинами (звичайно не більше 15-20 хвилин, потім увага аудиторії починає слабшати). Враховуйте темпоритм вашого заняття. Найсприятливіша швидкість мовлення – біля 100 слів за хвилину. При плануванні заняття обов'язково **регламентуйте час** на кожен структурний елемент.

Перевірте за словниками значення «розумних» слів,

якими користуєтеся. З'ясуйте правильність їх вимови. Мовні помилки можуть викликати глузування.

Дивіться студентам в очі, усім своїм виглядом демонструйте повагу та розуміння.

Постійно утримуйте зоровий контакт з аудиторією. Досвідчений педагог завжди стежить за увагою студентів, переводячи погляд з передніх рядів на задні.

Міміка і жести справляють на людину значно більше враження, ніж те, що ви вимовляєте. Жестами ви сконцентруєте увагу на важливій інформації, яка буде подана на занятті. При жестикулюванні існує три правила: перше – не кладіть руки до кишень; друге – не ховайте за спину; третє – не займайте їх сторонніми речами. Руки – це помічники, що завжди повинні бути вільними і готовими об'єднатись у єдине ціле з вашими думками.

Покажіть себе живим, енергійним, динамічним. Під час заняття не застигайте, ніби пам'ятник. Обов'язково рухайтесь.

Враховуйте вікові, фахові, культурні, національні, релігійні та інші особливості аудиторії.

Одягайте на заняття ті речі, у яких ви почуваетесь комфортно, які не відволікатимуть вас своєю незручністю.

Сприймайте філософськи будь-які несподіванки на занятті. Не можна видавати своєї розгубленості й проявляти негативне ставлення до небажаних моментів, що виникли випадково.

Завершуючи заняття, необхідно подивитися в очі студентам і відзначити їх працю, сказати щось приємне, продемонструвавши своє задоволення від спілкування з молоддю.

Умійте на визначений час відірватися від особистих турбот. Якими б великими не були неприємності, які випали на вашу долю, намагайтеся час від часу звільнитися від гніту тяжких думок, відволікайтеся якими-небудь загальними

Зверни увагу!

Метод навчання - це спосіб досягнення мети

Зверни увагу!

Вульгаризм - не властиве літературній мові, грубе чи лайливе слово або зворот: рило (обличчя). Уникайте таких слів при навчанні студентів

Опанування методами навчання - справа непроста, крок за кроком відпрацьовуйте способи та шляхи досягнення мети учіння.

турботами чи домашніми справами. Намагайтеся ні в якому разі не передавати свій поганий настрій студентам. Які б неприємності не трапилися, життя продовжується, і ніхто не має права нав'язувати іншим свої похмурі думки й поганий настрій.

Будьте розумними і тактовними. Дуже погане враження справляє той педагог, який будь-яку свою (навіть дрібну) неприємність перетворює у "світову" проблему.

Іноді треба й поступитися. Наполягаючи на своєму, педагоги часто бувають схожі на вередливих дітей. Бійтеся бути вередливим.

Прислухайтесь до точки зору студента, поважайте її і з достатньою самокритичністю ставтеся до своєї точки зору. Розумні вчинки не тільки корисні для справи, але й демонструють повагу до інших.

Не можна бути неперевершеним в усьому. Деякі педагоги бояться, що вони гірші за інших, їх зусилля задовольнити найвищі вимоги до себе часто ведуть до хворобливих переживань. Не можна забувати, що **таланти й можливості кожного з нас обмежені**, намагайтеся, передусім, відмінно виконувати свою головну роботу і те, до чого ви дійсно маєте покликання. Для почуття задоволеності досить мати успіх в одній чи двох галузях, а решту - виконувати добросовісно і не нижче оптимального рівня.

Не ставте надмірних вимог. Той, хто багато очікує від студентів, постійно відчуває роздратування від того, що це очікування, частіше всього, не відповідає його надмірним вимогам.

Ви робите велику помилку, якщо думаєте перевиховати студента. Дорослу людину перевиховати дуже важко, переконати - можливо. Сприймайте юнаків і дівчат такими, якими вони є. **Вони від нас, дорослих, не гірші і не кращі - вони інші.** Намагайтеся бачити в молоді достоїнства і в спілкуванні з нею опирайтеся саме на ці якості.

Не гнівайтесь! Привчайте себе до паузи, яка б попереджувала спалах гніву, а під час цієї паузи намагайтеся осмислити ситуацію. У цьому випадку вам прийде в голову думка про те, що спалах не принесе полегшення, а лише викличе нові неприємності.

Намагайтеся не залишитися наодинці зі своїми неприємностями. Розповісти доброзичливій та розсудливій людині про те, що вас турбує, - значить принести собі величезне полегшення. Поради вашого співрозмовника можуть навіть не мати великого практичного значення, важливе його співчуття, зацікавленість. Такою людиною може виявитися чоловік, дружина, мати, батько, близькі чи навіть зовсім незнайомі люди, випадковий супутник у поїзді чи літаку.

В свою чергу, будьте готові виступити в ролі доброзичливого слухача чужої сповіді.

Завжди вчіться, вдосконалюйтесь! Користуйтеся різними джерелами інформації, особливо комп'ютерними. Хто зупинився у самовдосконаленні, той приречений на послаблення інтересу до нього як з боку студентів, так і з боку колег!

Зверни увагу!

**ОСОБИСТІТЬ ПЕДАГОГА НЕ ЗАМІНЯТЬ
НІЯКІ ТЕХНІЧНІ НОВАЦІЇ!**

ДОДАТКИ

**МАЛОВИСТОРОПСЬКИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ П.С. РИБАЛКА
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Навчально-методична карта заняття № 12

Дисципліна

ОП-23

**Основи
правознавства**

Група	Дата
ТР-41	19.05.2013
ТР-42	20.05.2013

Тема заняття:

ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Вид заняття:

лекція з елементами бесіди та пояснення

90 хв.

Мета навчальна: ознайомити студентів із основними правовим нормами, що регулюють питання прийому та звільнення з роботи.

Мета виховна: формувати у студентів усвідомлене ставлення до засвоєння норм трудового права та дотримання їх.

Мета розвиваюча: розвивати ціннісні орієнтири, уміння безпечно жити і працювати у правовому суспільстві.

Міждисциплінарні зв'язки	Теми дисципліни, що забезпечують	Українська мова за професійним спрямуванням «Укладання документів щодо особового складу»
	Теми дисципліни, що забезпечуються	Підприємництво

Забезпечення заняття

А. Наочні посібники	Електронна версія теми заняття (CD №14)
Б. Роздатковий матеріал	Кодекс законів про працю
В. ТЗН	Електронний проектор. CD №14 – Трудовий договір CD № - №13а – Кодекс законів про працю України
Г. Навчальні місця	Аудиторія № 311- кабінет правознавства
Д. Література	Основна: Конституція України ст. 50 – 84 (36!) В.Копейчиков „Правознавство” ст.195 - 198 В. Ткаченко. Лекція з основ правознавства: «Трудове право»
Ж. Інтернет ресурси	www.libr.org.ua/cat/22.html - Українська електронна бібліотека

№ елемента заняття	Елементи заняття, навчальні плани, форми і методи навчання	Методи навчання	Доповнення, зміни, помітки
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">1</div> <p>1 хв</p>	<p style="text-align: center;">Підготовка групи до навчання</p> <ul style="list-style-type: none"> - Перевірка присутності студентів. - Виявлення рівня підготовки студентів до заняття. - Вступне слово викладача. 	бесіда	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">2</div> <p>10 хв</p>	<p style="text-align: center;">Актуалізація опорних і нових знань</p> <ul style="list-style-type: none"> • Яке значення має регулювання трудових відносин? • Підстави припинення трудового договору, які вони можуть бути? • Відповіді на запитання студентів, викликані сучасним життям 	Бесіда, розповідь	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;">3</div> <p>75 хв</p>	<p>Повідомлення теми, мети та завдань заняття</p> <p>Тема: Трудовий договір</p> <p>Мета: ознайомитись із основними правовими нормами, що регулюють прийом і звільнення з роботи та вміти ними користуватись</p> <p>Завдання: навчитись вірно тлумачити норми трудового законодавства та використовувати їх у житті</p>		

№ елемента заняття	Елементи заняття, навчальні плани, форми і методи навчання	Методи навчання	Доповнення, зміни, помітки
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30px; margin: 0 auto; text-align: center;">4</div>	<p style="text-align: center;">Сприйняття й засвоєння студентами навчального матеріалу</p> <p>1. План 1.1. Поняття і зміст трудового договору. 1.2. Загальний порядок укладення трудового договору. 1.3. Трудова книжка. Загальні правила ведення трудових книжок. 1.4. Випробування при прийомі на роботу 1.5. Припинення та розірвання трудового договору 1.6. Відсторонення від роботи 1.7. Порядок звільнення з роботи</p> <p>2. Створення позитивної мотивації заняття 2.1.Значення прав людини щодо регулювання трудових відносин із роботодавцем. 2.2. Право на працю: початок є, а завершення? 2.3. Значення трудового договору. 2.4.Проблеми трудових правовідносин і сучасність.</p>	<p>бесіда, лекційний виклад, демонстрація розповідь</p> <p>розповідь</p>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 30px; margin: 0 auto; text-align: center;">5</div> <p style="text-align: center;">2 хв</p>	<p style="text-align: center;">Узагальнення вивченого матеріалу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що таке трудовий договір? 2. Яка роль трудового договору в трудових правовідносинах. 3. Який порядок укладення трудового договору? 4. Значення трудової книжки у житті людини. 5. Для кого може встановлюватись термін випробування при прийомі на роботу? Термін випробування для різних категорій працівників. 6. Правове регулювання припинення трудових правовідносин. 7. Порядок відсторонення працівника від роботи. 8. Порядок звільнення працівника за власною ініціативою. 9. Порядок звільнення працівника з ініціативи роботодавця. 	<p>Бесіда в ході заняття (поетапно)</p>	

№ елемента заняття	Елементи заняття, навчальні плани, форми і методи навчання	Методи навчання	Доповнення, зміни, помітки
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block; margin-bottom: 5px;">6</div> 2 хв	<p style="text-align: center;">Характеристика роботи групи на занятті</p> <ul style="list-style-type: none"> · Активність студентів на занятті. · Рівень засвоєння теми. · Робота студентів, що мають недостатній рівень мотивації до навчання. · Характеристика роботи студентів на занятті. 	розповідь	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block; margin-bottom: 5px;">7</div> 6 хв	<p style="text-align: center;">Постановка домашнього завдання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювати за підручником В.Копейчикова «Правознавство» стор. 248-263 та лекцію В.Ткаченка «Трудовий договір» (на паперовому чи електронному носіях). 2. Самостійно визначити відмінності ознак трудових контрактів і договорів КЗпП (ст.21, 36), лекція (стор.7) 3. Встановити за КЗППУ порядок виплати вихідної допомоги при звільненні працівника з роботи. 4. Виконати індивідуальне завдання (на індивідуальній картці). 5. Продовжити знайомство із Інтернет-ресурсами за темою заняття. 	розповідь	

Карту склав:

В.М. Ткаченко

**Конспект – схема
лекційного заняття із правознавства
за темою**

«Трудовий договір»

(з активним використанням електронного проектора)

Перевірка присутності студентів на занятті.

Вступ.

Актуалізація!

1. Що таке трудові правовідносини?
2. Початок трудових правовідносин.
3. Яке значення трудових відносин?
4. Хто працював по найму із оформленням трудових правовідносин?
5. Хто є сторонами трудових правовідносин?
6. Як оформляються трудові правовідносини?

Проблема чотирьох занять за розділом трудового права: вивчити основні трудові права і обов'язки працівників!!!

7. Кого більше захищає трудове законодавство: найманого працівника чи власника підприємства?

Мотивація!

- Значення трудового договору у здійсненні трудових правовідносин.

Завдання на заняття: ознайомити із основними поняттями трудового законодавства і зрозуміти правові норми, що регулюють трудові правовідносини між роботодавцями і найманими працівниками.

Зміст роботи	Демонстрація та використання
<p>Конституція України про працю (ст. 43) ...коментар...</p>	<p>текст конституції</p>
<p>Трудові правовідносини це</p> <ul style="list-style-type: none"> із 14 - 15 років – за згодою батьків у канікулярний час ... із 16 років – повна цивільна дієздатність 	
<p>1.</p> <p>Трудовий договір – це угода</p> <p>Форми трудової угоди:</p> <ul style="list-style-type: none"> ← усна ← письмова 	<p>Демонстрація через ПК та електронний проектор</p> <p style="text-align: right;"><i>Слайд 1</i></p> <p>Трудовий договір є угодою між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін (ст.21 КЗпПУ).</p>

	Зміст роботи	Демонстрація та використання
	<p>Види трудових договорів:</p> <p>А. Безстроковий договір ?! З ким не може укладатись трудова угода? (лише протипоказання за станом здоров'я)</p> <p>Б. Строковий договір</p> <pre> graph TD B[Б. Строковий договір] --> A[тимчасовий] B --> B1[сезонний] A --- A1[до 2-х міс.] A --- A2[до 4-х міс.] A --- A3[заміщення хворих] B1 --- B1_1[до 6 міс.] </pre> <p>В. Сумісництво (п. 2 ст. 21 КЗпПУ) [обмеження для державних підприємств 0,5 ставки!]</p>	
	<p>Г. Суміщення ?! Яка відмінність між сумісництвом та суміщенням? (один чи два договори!)</p> <p>Д. Трудовий контракт – це специфічний письмовий договір про працю...</p>	Роздати КЗпПУ КЗпПУ – 21 ст.
3.	<p>Трудова книжка – це основний документ, який характеризує трудову діяльність....</p> <p>оформляється через 5 днів... ведеться на всіх підприємствах (будь-якої форми власності) для всіх працівників</p> <p>?! Хто веде трудову книжку, якщо праця у приватної особи по дому (няня, гувернантка, водій, кухар)? (Центр зайнятості!)</p>	Роздати студентам бланки трудової книжки

	Зміст роботи	Демонстрація та використання
4.	Випробування при прийнятті на роботу – це термін, протягом якого перевіряється відповідність кваліфікації працівника.....	Демонстрація та використання КЗпПУ - ст. 26,
5.	Припинення та розірвання трудового договору ст. 36, 38, 39, 40 КЗпПУ	Демонстрація через ПК та електронний проєктор
	А. Загальні підстави припинення трудового договору	<p style="text-align: right;"><i>Слайд 3</i></p> <pre> graph TD A([Підстави припинення трудового договору (ст.36 КЗпПУ)]) --> B[Угода сторін] A --> C[Закінчення строку договору] A --> D[Призов чи вступ на військову службу] A --> E[Розірвання договору за ініціативою працівника] A --> F[Розірвання договору за ініціативою власника] A --> G[Розірвання договору на вимогу профкому] A --> H[Перехід на виборну посаду] A --> I[За вироком суду] </pre>

	<p>Зміст роботи</p>	<p align="center">Демонстрація та використання</p> <p align="right"><i>Слайд 4</i></p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ІНІЦІАТИВИ ПРАЦІВНИКА (ст. 38 КЗпПУ) </div> <p>Працівник попереджає власника письмово за два тижні до звільнення</p> <p>При наявності поважних причин, передбачених законом, власник повинен розірвати договір у строк, про який просить працівник</p> <p>У день звільнення працівникові видається належно оформлена трудова книжка</p> <p>1 000 грн.</p> <p>При звільненні власник зобов'язаний виплатити всі суми, що належать працівникові від підприємства у день звільнення</p>																
	<p>Б. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника (ст. 38)</p>	<p align="right"><i>Слайд 5</i></p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p align="center">РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ІНІЦІАТИВИ РОБОТОДАВЦЯ (ст. 40 КЗпПУ)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">зміни в організації виробництва</td> <td style="text-align: center;">п.1</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">виявлення невідповідності працівника зайнятій посаді</td> <td style="text-align: center;">п.2</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">систематичне невиконання працівником службових обов'язків</td> <td style="text-align: center;">п.3</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">прогул (відсутність на роботі більше трьох годин)</td> <td style="text-align: center;">п.4</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">нез'явлення на роботу протягом більше як чотирьох місяців</td> <td style="text-align: center;">п.5</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу</td> <td style="text-align: center;">п.6</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння</td> <td style="text-align: center;">п.7</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Вчинення за місцем роботи розкрадання майна роботодавця</td> <td style="text-align: center;">п.8</td> </tr> </table> </div>	зміни в організації виробництва	п.1	виявлення невідповідності працівника зайнятій посаді	п.2	систематичне невиконання працівником службових обов'язків	п.3	прогул (відсутність на роботі більше трьох годин)	п.4	нез'явлення на роботу протягом більше як чотирьох місяців	п.5	поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу	п.6	поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння	п.7	Вчинення за місцем роботи розкрадання майна роботодавця	п.8
зміни в організації виробництва	п.1																	
виявлення невідповідності працівника зайнятій посаді	п.2																	
систематичне невиконання працівником службових обов'язків	п.3																	
прогул (відсутність на роботі більше трьох годин)	п.4																	
нез'явлення на роботу протягом більше як чотирьох місяців	п.5																	
поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу	п.6																	
поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння	п.7																	
Вчинення за місцем роботи розкрадання майна роботодавця	п.8																	

	Зміст роботи	Демонстрація та використання
	<p>?! Кого заборонено звільняти з роботи за ініціативою власника? тимчасово непрацездатних; осіб, що перебувають у відпустці, відрядженні; вагітних жінок; одиноких матерів, у яких діти до 14 років; неповнолітніх без дозволу</p>	КЗпПУ ст. 41
6.	<p>Відсторонення від роботи – це тимчасове недопущення працівника виконувати</p> <p>нетверезий стан; відмова від медогляду; відмова від навчання із ТБ; медичні протипоказання.</p>	КЗпПУ – ст. 46
7.	<p>Порядок звільнення з роботи</p> <p>Видати копію наказу та належно оформлену трудову книжку; Провести розрахунок з оплати праці; Видати вихідну допомогу.</p>	Демонстрація зразків документів на паперових носіях

Зміст роботи	Демонстрація та використання
<p>Закріплення матеріалу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Що таке трудовий договір? - Види трудових договорів. - Що таке сумісництво? - Що таке суміщення? - Коли оформляється трудова книжка? - Що таке випробування, для чого воно встановлюється? - Які є підстави припинення трудового договору? - Коли має попередити роботодавця працівник про бажання звільнитись із роботи? - Який порядок звільнення працівника з ініціативи роботодавця? 	

Слайд 6

Домашнє завдання

1. Опрацювати за підручником В. Копейчикова «Правознавство» стор. 248 – 263. та лекцію В. Ткаченко «Трудовий договір» (на паперовому і електронному носіях)
2. Самостійно визначити відмінності ознак трудових контрактів і договорів

КЗпП (ст. 21, 36),

лекція (стор.7)
3. Встановити за КЗпПУ порядок виплати вихідної допомоги при звільненні працівника з роботи.
4. Виконати індивідуальне завдання (роздати індивідуальні картки).

Викладач

В.М.Ткаченко

**Структурно–логічна схема міждисциплінарних зв'язків
навчальної дисципліни № 45 "Технологія виробництва продукції
рослинництва"(фрагмент)**

I. Дисципліни, що забезпечують				II. Дисципліна, що вивчається				III. Дисципліни, що забезпечуються			
№ дисципліни	номер теми, її назва на змісті якої базується матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми		№ теми	назва теми	час і період вивчення теми		№ дисципліни	номер і назва теми, з якої використовуватиме матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми	
		кількість годин	семестр			кількість годин	семестр			кількість годин	семестр
33	1.2. Фактори життя рослин і закони землеробства	2	3	1.	Вступ. Зміст і завдання дисципліни	4	5	43	2.2. Значення сорту в сільськогосподарському виробництві.	2	6
34	1.2. Живлення рослин.	8	3								
34	2.2. Родючість ґрунту.	8	3	2.	Альтернативні системи рослинництва	4	5	43	12.8. Біотехнологічні методи і генна інженерія.	2	7
34	7.2. Агрохімія і екологія.	2	4								
32	7. Хімічний склад ґрунту і процеси перетворення поживних речовин у ньому	2	3								
33	4.8. Наукові системи землеробства.	4	4								
13	3.2. Закони постійного струму	10	1								
54	3.2. Безпека праці в рослинництві, овочівництві та садівництві.	6	8								
34	6.1. Принципи побудови раціональної системи удобрення.	4	4	3.	Особливості застосування ресурсо- та енергозберігаючих технологій	4	5	43	2.11. Державне сорто-випробування.	2	7
33	4.2. Енергозберігаюча спрямованість обробітку ґрунту в екологічному землеробстві.	3	4								
32	2.6. Структура, загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунту.	4	3								
37	Сучасні екологічні проблеми в сільськогосподарському виробництві.	4	5								
44	6. Енергозберігаючі технології вирощування овочевих культур.	6	6	54	3.2. Безпека праці в рослинництві, овочівництві та садівництві.	6	8				

I. Дисципліни, що забезпечують				II. Дисципліна, що вивчається				III. Дисципліни, що забезпечуються					
№ дисципліни	номер теми, її назва на змісті якої базується матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми		№ теми	назва теми	час і період вивчення теми		№ дисципліни	номер і назва теми, з якої використовуватиме матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми			
		кількість годин	семестр			кількість годин	семестр			кількість годин	семестр		
62.2	6. Розмноження рослин вегетативно.	9	5	4.	Основи насіннєзнавства	10	5	43.	3.2. Сортові якості та врожайні властивості насіння.	2	7		
30	13. Насіння, плід	8	2					43.	3.3. Системи насінництва.	4	7		
13	53. Елементи квантової фізики.	3	2					43.	3.5. Організація сортового і насінного контролю.	16	7		
11	7. Закономірності спадковості і мінливості.	2						43.	1.4. Очищення зернових мас.	4	7		
30	7. Корінь.	6	3	5.	Загальна характеристика зернових культур	10	5	43.	3.7.1. Насінництво зернових, зернобобових культур і кукурудзи.	6	7		
30	8. Пагін, стебло.	6	3					52.	6. Особливості вирощування на кормові цілі зернових і зернобобових культур.	12	5		
30	9. Листок.	10	4							46.	1.2. Характеристика зернових мас як об'єкт зберігання.	16	7
30	11. Квітка, суцвіття.	6	4										
30	13. Насіння, плід.	14	4										
31	1.6. Ріст і розвиток рослин.	12	4										
31	1.1. Фізіологія рослинної клітини.	8	4	6.	Озимі культури, значення озимих зернових культур	2	5	43.	2.9. Селекційні оцінки.	2	7		
31	1.7. Пристосування і стійкість рослин.	6	4										

Додатки

I. Дисципліни, що забезпечують				II. Дисципліна, що вивчається				III. Дисципліни, що забезпечуються			
№ дисципліни	номер теми, її назва на змісті якої базується матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми		№ теми	назва теми	час і період вивчення теми		№ дисципліни	номер і назва теми, з якої використовуватиме матеріал, що вивчається	час і період вивчення теми	
		кількість годин	семестр			кількість годин	семестр			кількість годин	семестр
30	7. Корінь	6	4	7.	Озима пшениця. Господарське значення культури. Ботанічна характеристика, види, різновидності, сорти. Біологічні особливості пшениці.	8	5	52.	17. Виробництво комбікормів.	8	6
30	9. Листок.	10	3					60.	3. Ознайомлення з методами визначення клейковини та вмісту білка в зерні пшениці.	9	8
30	11. Квітка, суцвіття.	6	4					47.	Організація і планування виробництва продукції рослинництва	12	8
30	13. Ріст і розвиток рослин	16	5								

**КОЛЕДЖ СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Циклова комісія **гуманітарних дисциплін**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з
навчальної роботи

_____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Релігієзнавство”

напрямок підготовки 0304 «Право»

спеціальність 5.03040101 «Правознавство»

відділення: правове

2013-2014 н.р.

Робоча програма з релігієзнавства для студентів за напрямом підготовки 0304 «Право», спеціальності 5.03040101 «Правознавство»
« » _____ 2013 року - _____ с.

Розробник: Станкевич Г.П., викладач-методист вищої категорії, викладач гуманітарних дисциплін коледжу Сумського національного аграрного університету

Робоча програма затверджена на засіданні циклової методичної комісії гуманітарних дисциплін
Протокол від « » _____ 2013 р., № ____
Голова циклової методичної комісії _____
« » _____ 2013 р.

© Станкевич Г.П., 2013 р.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є вивчення загальних закономірностей і особливостей процесу виникнення, становлення і розвитку релігії у різних народів, набуття студентами навиків аналізу історичних та релігійних документів, застосування набутих знань на практиці, виховання толерантного ставлення до представників різних релігійних конфесій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні риси релігії як суспільного явища, її складові частини, функції;
- головні теорії походження та еволюції релігійних вірувань та їх класифікацію;
- основи віровчення, моралі, культової практики та сучасного стану світових релігій (їудаїзм, християнство, іслам, буддизм);
- роль і місце релігії в сучасному суспільстві;
- основи законодавств про свободу совісті в Україні;

вміти:

- відрізнати основні релігійні конфесії;
- досліджувати історію та сучасний стан релігійних общин, явищ та феноменів.

Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1: Релігія як суспільне явище

Тема 1: Релігія як суспільне явище і складова духовної культури

Тема 2: Виникнення та еволюція релігійних вірувань

Тема 3: Первісні релігійні вірування

Тема 4: Семінар

Змістовний модуль 2: Світові релігії. Релігія в сучасному світі

Тема 1: Іудаїзм – найдавніша монотеїстична релігія

Тема 2: Мораль і культ іудаїзму. Іудаїзм в сучасному світі

Тема 3: Семінар

Тема 4: Походження, джерела віровчення та догматика християнства

Тема 5: Християнська мораль і культ.

Тема 6: Основні течії християнства. Сучасне християнство.

Тема 7: Семінар

Тема 8: Іслам – «покірність Богові».

Тема 9: «Релігія без Бога» - буддизм.

Тема 10: Семінар

Тема 11: Релігія у сучасному світі.

Тема 12: Семінар. Підсумкове заняття.

Зміст навчальної дисципліни

РЕЛІГІЯ ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ І СКЛАДОВА ЧАСТИТНА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Релігієзнавчі концепції та їх загальна характеристика . Релігієзнавство як наука, його виникнення, становлення та історичний розвиток. Філософія, соціологія, психологія, історія релігії. Основні релігієзнавчі концепції (матеріалістична, марксистська, об'єктивно - і суб'єктивно-ідеалістична, суб'єктивістська, натуралістична, соціологічна).

Сутність і соціальна природа релігії. Філософсько-наукові тлумачення сутності й походження релігії. Структура сучасних релігій: релігійна свідомість, релігійна діяльність, релігійні відносини, релігійні організації та інститути. Соціальні функції та роль релігії в суспільстві: світоглядна, інтегративна, комунікативна, регулятивна, компенсаторна, богослужбова, місіонерська, пропагандистська (ідеологічна), політична, господарсько-економічна, благодійно-філантропічна, просвітницька, збереження національної культури і мови, нормотворча.

Релігія як духовна цінність. Релігія в структурі духовних цінностей. Релігійно-моральні цінності (віра, надія, любов). Релігійно-естетичні цінності. Релігійні традиції та звичаї в культурі українського народу. Релігійно-культурні цінності українців.

Література до теми

1. Бачинин В. Религиоведение: Энциклопедический словарь. СПб., 2005
2. Історія і теорія релігії та вільнодумства. К., 1996
3. Калінін Ю.А. та інші. Релігієзнавство. Підручник. К., 1997
4. Лубський В.І. Релігієзнавство. К., 1997
5. Релігієзнавство: навч. посібник./ За ред. С.А.Бублика. К., 1999
6. Релігієзнавчий словник. – К.: 1996
7. Угринович Д.М. Введение в религиоведение. М., 1989

ВИНИКНЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ВІРУВАНЬ

Ранньоісторичні форми релігії: зародження та формування релігії. Міф.

Тотемізм, фетишизм, анімізм, первісна магія, шаманізм, землеробські культури. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Східнослов'янське язичництво.

Релігія та вільнодумство в історії культури людства. Визначення вільнодумства, його основні історичні форми (богоборство, релігійний нігілізм, релігійний скептицизм, релігійний індеферентизм, атеїзм, пантеїзм, деїзм, антиклерикалізм) та основні тенденції розвитку. Періодизація історії вільнодумства. Сучасне вільнодумство.

Виникнення національних релігій. Ранні національні релігії (Стародавній Єгипет, Межиріччя, Стародавня Індія, давньогрецька та давньоримська релігії). Сучасні національні релігії: індуїзм, джайнізм, сикхізм, конфуціанство, даосизм, синтоїзм, зороастризм.

Література до теми

1. Аляев Г.Є. та інші. Лекції з релігієзнавства.: Навч. посібник. К., 1995
2. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космологічні українські народні погляди та вірування. К., 1992
3. Грушевський М.С. Духовна Україна: збірка творів. К., 1994
4. Задорожная М.Я. Народные и православно-христианские праздники. М., 1991
5. Килимчик С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. К., 1994
6. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія. К., 1994
7. Мифы народов мира: В 2-х томах. М., 1982
8. Пилявев Л.Б. Джерела вільнодумства східних слов'ян. - К.: 1996
9. Рыбаков Б.Я. Язычество древней Руси. М., 1988
10. Светлов Г.Е. Путь богов: Синто в истории Японии. М., 1985
11. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. М., 1976 або 1986
12. Ульяновський В.І. Релігія і духовна спадщина минулого. Аналіз православно-богословських концепцій культурно-художньої спадщини Давньої Русі. К., 1989

ІУДАЇЗМ – НАЙДАВНІША МОНОТЕЇСТИЧНА РЕЛІГІЯ

Іудаїзм: виникнення, еволюція. Віровчення іудаїзму. Старий Заповіт. Талмуд.

Тора. Культ іудаїзму. Етика і мораль іудаїзму. Сучасний іудаїзм. Держава Ізраїль.

Література до теми:

1. Беленький М.С. Что такое Талмуд. К., 1960
2. Біблія. (Будь-яке видання).
3. Васильев Л.С. История религий Востока. М., 1988
4. Еленский В. Иудаизм на Украине. Ист. очерк. К., 1991
5. Крывелев И.А. Библия: историко-критический анализ. М., 1985
6. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого Завета. Монреаль, 1986
7. Мень А., протоиерей. Ветхозаветные пророки. Л., 1991
8. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. М., 1986
9. Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. М., 1985
10. Эпштейн И. Иудаизм (исторический очерк). Иерусалим, 1987

ХРИСТИАНСТВО – РЕЛІГІЯ ЛЮБОВІ І НАДІЇ

Виникнення та еволюція християнства. Соціально-історичні умови виникнення християнства. Етапи розвитку християнства. Священні книги християнства. Основні риси християнського віровчення. Християнський культ: таїнства, богослужіння, свята, пости, молитви, шанування ікон та іншої святині. Християнська Церква. Поділ Християнської Церкви. Православ'я. Православна церква на Україні. Католицизм, Римо-католицька церква. Католицизм в Україні. Уніатство. Українська греко-католицька церква. Протестантизм. Протестантські церкви на Україні. Екуменічний рух. Конфесійна ситуація в незалежній Україні.

Література до теми:

1. Біблія. (Будь-яке видання)
2. Брайчевский М.Ю. Утверждение христианства на Руси. К., 1989
3. Введение христианства на Руси. М., 1987
4. Власов В.Г. Двухтысячелетие христианства и его распространение на Руси. М., 1992
5. Воронин О . Историчний шлях УАПЦ. Кенсінгтон, 1992
6. Гордиенко Н.С. Современное русское Православие. Л., 1988

-
7. Григулевич И.Р. Инквизиция. М., 1976 или 1985
 8. Заволоко И.Н. История Церкви Христовой. Рига, 1990
 9. Зеньковский В., профессор-протоиерей. Апологетика. К., 1990
 10. Иоанн (Максимович), архиепископ. Русская Зарубежная Церковь. Джорданвилль, 1991
 11. Иоанн, епископ Аксайский. История Вселенских Соборов. М., 1995
 12. История Православной Церкви в XIX веке. Православный Восток. \Сергиев Посад\, 1998
 13. История Православной Церкви в XIX веке. Славянские Церкви. \Сергиев Посад\, 1998
 14. Историчний контекст укладання Берестейської унії і перше поунійне покоління. Ль., 1995
 15. Історія євангельсько-баптистського руху в Україні. Одеса, 1996
 16. Книга правил св. Апостол, св. Соборов Вселенских и Поместных и святых Отец. \Сергиев Посад\, 1992
 17. Короткі відомості про свята Православної Церкви. К., 1993
 18. Краткие сведения о праздниках Православной Церкви и сказания о житии особенно чтимых святых. М., 1991
 19. Крывелёв И.А. Библия: историко-критический анализ. М., 1985
 20. Кубланов М.М. Возникновение христианства. М., 1974
 21. Мень А.В., протоиерей. Православное богослужение: таинство и образ. М., 1991
 22. Моця О.П., Ричка В.М. Київська Русь: від язичництва до християнства: Навч. посібник. К., 1996
 23. Огієнко І. Українська церква. К., 1993
 24. Окснюк И.Ф. Уния. Исторический очерк. К., 1990
 25. Поснов М.Э. История Христианской Церкви. К., 1991
 26. Родд, Вим. Рим и Москва: отношения между Святым Престолом и Россией. Ль., 1995
 27. Свенцицкая И.С. Раннее христианство. Страницы истории. М., 1988
 28. Собор Украинской Православной Церкви. 1-3 ноября 1991 года. К., 1992
 29. Сотник О.М. Це – наша історія. Навч. посібник. Суми, 1999
 30. Старообрядчество. Лица, предметы, события и символы. Опыт энциклопедического словаря. М.: 1996
 31. Сумщина релігійна. Суми, [Управління у справах національностей, міграції та релігій облдержадміністрації], 2000

32. Тальберг Н. История Русской Церкви. М., 1997
33. Українська автокефальна церква. Історичний нарис про церковний розкол на Україні. [Почаїв], 1995
34. Ульяновський В.І. Історія Церкви та релігійної думки в Україні. Навч. посібник. Кн. 1-2. К., 1994
35. Шахов М.О. Философские аспекты староверия. М., 1998

ІСЛАМ – “ПОКІРНИСТЬ БОГОВІ”

Іслам: Виникнення та еволюція ісламу. Мухамед. Коран і Сунна. Віровчення ісламу. Ісламська мораль і особливості культу. Течії та секти в ісламі: сунізм, шиїзм, хариджизм, суфізм, ваххабізм. Сучасна соціально - політична доктрина ісламу. Ісламський екстремізм. Іслам в Україні.

Література до теми:

1. Абу Аля аль-Мавдіді. Принципи ісламу. Ль., 1995
2. Васильев Л.С. История религий Востока. М., 1988
3. Журавский А.В. Христианство и ислам: социокультурные проблемы диалога. М., 1990
4. Климович Л.И. Книга о Коране, его происхождение и мифология. М., 1986
5. Коран. Казань, 1907 або будь-яке інше видання.
6. Панова Ф.Ф. и др. Жизнь Мухаммеда. М., 1990
7. Саидбаев Т.С. Ислам и общество. Опыт историко-социологического исследования. М., 1978
8. Хвыля-Олинтер А., диакон, к.ю.н. Некоторые особенности Корана, шариата и мусульманских обрядов, используемых псевдомусульманскими культурами // Миссионерское обозрение (Белгород). 2003. № 7

“РЕЛІГІЯ БЕЗ БОГА” - БУДДИЗМ

Буддизм: основи віровчення і культу. Виникнення і становлення буддизму. Віровчення і культ: “чотири благородні істини”, “восьмеричний благородний шлях спасіння”, карма, реінкарнація (перевтілення) душі, нірвана, культ Будди. Основні

напрями буддизму: махаяна, хінаяна, ламаїзм, нітирен - буддизм, дзен-буддизм. Буддійські свята. Буддійська література. Буддизм в сучасному світі.

Література до теми:

1. Буддизм. // Словарь атеиста. М., 1992
2. Будон Ринчендуб. История буддизма (Индия и Тибет). СПб., 1999
3. Васильев Л.С. История религий Востока. М., 1988
4. Кочетов А.Н. Буддизм. М., 1983
5. Религия и секуляризм на Востоке. – М.: 1993
6. Рокотова Н. Основы буддизма. Улан-Удэ, 1991
7. Трубецкой Н.С. Религии Индии и христианство // Литературная учёба (Москва), 1991. № 6

РЕЛІГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Конфесійна ситуація в сучасному світі. Роль релігійних вірувань в житті сучасного суспільства. Нетрадиційна релігійність. Етно-конфесійна ситуація в Україні. Релігійне й національне в етноісторичному процесі України. Етнічний та конфесійний склад населення України. Географічна мережа конфесій в Україні.

Держава і Церква та їхні стосунки. Церква в системі державно-правових відносин. Церква і державно-правове регулювання соціальних відносин. Церковно-владні повноваження в історичному процесі. Церква в історії української державності. Держава і Церква в суверенній Україні. Релігійний екстремізм, його корені та шляхи подолання.

Свобода совісті та її правовий зміст. Концептуальне визначення свободи совісті. реалізація свободи совісті в історії. Правове регулювання свободи совісті в Україні. Конституційні гарантії свободи совісті в Україні. Захист права громадян на свободу совісті.

Законодавство про свободу совісті та релігійні організації. Міжнародне право про свободу совісті та релігій.

Література до теми:

1. Андрусишин Б.І. Церква в Українській Державі 1917-1920 рр. (доба Директорії УНР). Навч. посібник. К., 1997

2. Государство и церковные отношения в России. М., 1995
3. Декларация о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений: Резолюция 36/55 ГА ООН, 25 ноября 1981 года // СССР и международное сотрудничество в области прав человека: документы и материалы. М., 1989
4. Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин: резолюція ГА ООН, 1992 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. К., 1996. Ст. 1-3.
5. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" // Закони України. К., 1996. Т.1
6. Конституція України. Ст. 11,24,34,35,37
7. Ловинюков А.С. Свобода совести: анализ, практика, выводы // Государство и право. 1995. № 1
8. Пашенко В.О. Держава і православ'я в Україні: 20-30-ті роки ХХ ст. К., 1993
9. Пучков П.И. Современная география религий. М., 1975
10. Релігійна свобода і права людини: Богословські аспекти. У 2 т. Т.1. Ль., 2000; Т.2, Ль., 2001
11. Сотник О.М. Сумщина християнська (Нариси з історії релігійного життя). Суми, 2000
12. Сотник О.М. Це – наша історія. Навч. посібник. Суми, 1999
13. Сумщина релігійна. Суми, [Управління у справах національностей, міграції та релігій облдержадміністрації], 2000
14. Ульяновський В.І. Церква в Українській державі 1917- 1920 рр. (доба Гетьманату Павла Скоропадського). Навч. посібник. К., 1997
15. Ульяновський В.І. Церква в Українській державі 1917-1920 рр. (доба Української Центральної Ради). Навч. посібник. К., 1997
16. Шапов Я.Н. Государство и Церковь в Древней Руси. М., 1989.

Структура навчальної дисципліни

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього						
		лек	сем	лаб	інд	сам							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1. Релігія як суспільне явище													
Тема 1: Релігія як суспільне явище і складова духовної культури	4	2				2	2	2					
Тема 2: Виникнення та еволюція релігійних вірувань	3	2				1							
Тема 3: Первісні релігійні вірування	3	2				1							
Тема 4: Семінар	2		2										
Разом за модулем	12	6	2			4	2	2					
Модуль 2. Світові релігії. Релігія в сучасному світі													
Тема 1: Іудаїзм – найдавніша монотеїстична релігія	4	2				2	2	2					
Тема 2: Мораль і культ іудаїзму. Іудаїзм в сучасному світі	4	2				2							
Тема 3: Семінар	2		2										
Тема 4: Походження, джерела віровчення та догматика християнства	6	2				4	2	2					
Тема 5: Християнська мораль і культ.	4	2				2							
Тема 6: Основні течії християнства. Сучасне християнство.	4	2				2							
Тема 7: Семінар	2		2										
Тема 8: Іслам – «покірність Богові»	4	2				2	2	2					
Тема 9: «Релігія без Бога» - буддизм	4	2				2							
Тема 10: Семінар	2		2										
Тема 11: Релігія і сучасному світі.	4	2				2							
Тема 12: Семінар. Підсумкове заняття.	2		2										
Разом за модулем	42	16	8			18	6	6					
Всього	54	22	10			22	8	8					

Теми семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Релігія як суспільне явище	2
2.	Іудаїзм – найдавніша монотеїстична релігія	2
3.	Християнство – релігія любові і надії	2
4.	Світові релігії: іслам і буддизм	2
5.	Релігія в сучасному світі	2

Самостійна робота

Модуль 1. Релігія як суспільне явище		
1.	Тема 1: Релігія як суспільне явище і складова духовної культури	2
2.	Тема 2: Виникнення та еволюція релігійних вірувань	1
3.	Тема 3: Первісні релігійні вірування	1
	Разом за модулем	4
Модуль 2. Світові релігії. Релігія в сучасному світі		
4.	Тема 1: Іудаїзм – найдавніша монотеїстична релігія	2
5.	Тема 2: Мораль і культ іудаїзму. Іудаїзм в сучасному світі	2
6.	Тема 4: Походження, джерела віровчення та догматика християнства	4
7.	Тема 5: Християнська мораль і культ.	2
8.	Тема 6: Основні течії християнства. Сучасне християнство.	2
9.	Тема 8: Іслам – «покірність Богові».	2
10.	Тема 9: «Релігія без Бога» - буддизм.	2
11.	Тема 11: Релігія і сучасному світі.	2
	Разом за модулем	18
	Всього	22

Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни у паперовому та електронному варіантах Комп'ютерне забезпечення: інформаційні ресурси локальної мережі навчального закладу та мережі Інтернет, тестові завдання

Рекомендована література до всього курсу

1. Арутюнов В.Х. та ін. релігієзнавство. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К., 2001
2. Атеистический словарь. М., 1983
3. Васильев Л.С. История религий Востока. М., 1983
4. Головащенко С.І. Історія християнства. Курс лекцій. К., 1999
5. Ерышев А.А. Религиоведение. К., 1999
6. Історія релігієзнавчої думки. Хрестоматія. К., 1999
7. Історія релігії в Україні. В 10 томах. т.1. Дохристиянські вірування. Прийняття християнства.; т.2. Українське Православ'я. К., 1997
8. Історія релігії в Україні. навчальний посібник. К., 1999
9. Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. Підручник для вузів. К., 1998
10. Лубський В.І. Релігієзнавство. Підручник для вузів. К., 1997
11. Мень А. История религии. Учебное пособие в 2-х книгах. М., 1999.
12. Настольная книга атеиста. М., 1971
13. Писманский М.Г. Религия в истории и культуре. М., 1998
14. Радугин А.А. Введение в религиоведение: теория и современность. Уч. пос. М., 1999
15. Религия, история и современность. Учебник для вузов. М., 1998
16. Релігієзнавство. За ред. С.А.Бублика. Підручник для вузів. К., 1999
17. Релігієзнавчий словник. За редакцією А.Колодного і Б.Лобовика. К., 1996
18. Рибачук Н.Ф. Релігієзнавство. Навчальний посібник. К., 1998
19. Справочник атеиста. К., 1986
20. Станкевич Г.П. Религия, человек, общество. Учебное пособие по религиоведению для студентов высших учебных заведений I-II уровней акредитации. Сумы, 2007

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

Загальні питання:

<http://www.religion.in.ua/> - Релігія в Україні
<http://express.irk.ru/pub/rel/index.htm>
alt.religion
alt.religion.all-worlds
alt.religion.apologetics
alt.religion.asatru
alt.religion.computers
soc.religion.eastern
talk.religion.misc
<http://www.religioustolerance.org>
<http://lib.ru/> (Бібліотека Максима Мошкова)
<http://www.pantheon.org/cgi-bin/>

Окремі релігії

Зороастризм:

<http://www.avesta.org/zfaq.html>
alt.religion.zoroastrianism

Конфуціанство:

<http://www.boban.bizland.com/religion/dao/kon.htm>

Даосизм:

<http://www.rarebook.spb.ru/tolek/myfav3.htm> (Міжнародний форум Фен-шуй)
<http://store.in.ru/anna/FengShui/index.htm> (Фен-шуй - центр)

Індуїзм:

<http://www.hinduismtoday.kanai.hi.us/htoday.html>
<http://www.hindunet.org/>
<http://www.spiritweb.org/spirit/veda/overview.html>

Буддизм:

<http://buddhism.org.ua/> - сайт Релігійного центру українського об'єднання буддистів
<http://buddhism.org.ru/> - введение в буддизм
<http://www.ciolek.com/www.vl-buddhism.html>

<http://www.dharmanet.org/>
<http://www.nef.carleton.ca/dharma/introduction>

Лудаїзм:

<http://www.eleven.co.il/article/11877> - «Электронная еврейская энциклопедия»
<http://www.shamash.nysernet.org/>
<http://www.chabad.org> (Хасидизм)

Християнство:

<http://www.christianity.net/search/>
<http://www.interlog.com/~moehler/allinone>
alt.christnet.christianlife
alt.christnet.theology
alt.religion.christian
alt.religion.christian-teen
alt.religion.christian.20-something
soc.religion.christian
soc.religion.christian.youthwork

Біблія:

<http://www.cynet.cjm/Jesus/time.htm>
<http://www.gospel.com.net/bible>
<http://ecel.wheaton.edu/www/sb/>

Православ'я:

<http://www.wco.ru/biblio/> (Бібліотека православного християнина)
<http://infobusiness.com.ua/forum/news/read.php3?num=1&id=16&loc=0&thread=16>
(«Мир» - православний огляд)
<http://www.theologic.com/links.html>
<http://www.kuraev.ru:8101/>
<http://www.patriarchia.ru/> - офіційний сайт Московського Патріархату російською, українською та молдавською мовами
<http://www.jerusalem-patriarchate.info/ru/welcome.htm> - офіційний сайт Єрусалимського Патріархату російською мовою
<http://orthodox.org.ua/> - офіційний сайт УПЦ
<http://www.portal-pravoslavie.sumy.ua/> - Православная Сумщина
<http://konotor-eparhiya.org.ua/> - Конотопська єпархія УПЦ
<http://www.cerkva.info/> - офіційний сайт УПЦ КП

<http://samstar.ucoz.ru/> - «Самарское староверие» - сайт про життя сучасного старообрядництва

Католицизм:

<http://catholicism.net.ua/> - «Всё о католицизме»

<http://www.catholic.ru/index.php> - «Католическая Россия»

<http://www.knight.org/advent>

http://risu.org.ua/ru/index/all_news - Релігійно-інформаційна служба України

<http://uogcc.org.ua/> - «Українська правовірна греко-католицька церква»

Протестантизм:

<http://www.protestant.ru/whoiswho>

alt.christnet.evangelical

alt.religion.christian.anabaptist.brethren

alt.religion.christian.last-days

Англiканство:

<http://www.ai.nuit.edu/people/mib/anglican/anglican.html>

<http://www.anglican.org.uk/>

<http://www.ecusaanglican.org/>

Єпископальна церква:

<http://www.episcopalian.org/>

<http://www.geocities.com/Athens/Delphi/8787>

Коптська церква:

<http://pharos.bu.edu/Coptic/Menu.html>

Іслам:

<http://www.islam.ru/>

<http://www.wam.umd.edu/~ibrahim>

<http://www.hti.umich.edu/relig/koran/>

http://www.utexas.edu/students/amso/quran_html

Критерії підсумкової оцінки знань

“ВІДМІННО”

- повне засвоєння практичного, лекційного та самостійного курсів дисципліни;
- вільне володіння матеріалом в рамках програми;

“ДОБРЕ”

- засвоєння практичного, лекційного та самостійного курсів дисципліни;
- володіння матеріалом у рамках програми;

“ЗАДОВІЛЬНО”

- засвоєння практичного, лекційного та самостійного курсів дисципліни;
- неповне володіння матеріалом, відповідь не систематизована, наявні неточності;

“НЕЗАДОВІЛЬНО”

- відсутнє розуміння основних закономірностей історичного розвитку релігійних вірувань;
- незнання основного фактичного матеріалу;
- невміння самостійно здобувати знання;

“ЗАЛІК”

- повне відпрацювання всіх розділів та тем;
- позитивні оцінки протягом семестру на семінарах і комп'ютерних тестах.

Питання до підсумкового контролю знань

1. Релігієзнавство як суспільна наука.
2. У чому полягає складність вивчення релігії?
3. Структура сучасного релігієзнавства.
4. Релігія як суспільне явище.
5. Основні структурні елементи релігії та їх коротка характеристика.
6. Основні функції релігії та їх коротка характеристика.
7. Основні теорії походження релігії.
8. Монотеїзм та політеїзм – дві основні форми релігійних вірувань.
9. Первісні релігійні вірування.
10. Ранні, пізні національні та світові релігії.
11. Біблія як основне джерело віровчення іудаїзму та християнства.
12. Талмуд та його значення у релігійному та суспільному житті євреїв.
13. Основні риси догматики іудаїзму.
14. Іудейська мораль.
15. Іудейський культ.
16. Основні джерела віровчення та історії християнства.
17. Новий Завіт та його складові частини.
18. Особа Ісуса Христа в історії та духовному житті людства.
19. Основні догмати християнства.
20. Християнська мораль та її основні риси і особливості.
21. Християнські таїнства.
22. Православні свята, пости, богослужіння.
23. Основні течії християнства та історія їх виникнення.
24. Православ'я.
25. Католицизм.
26. Протестанство.
27. Основні проблеми сучасного християнства.
28. Виникнення ісламу. Мухамед.
29. Основні віросповідні ідеї ісламу.
30. Мусульманський культ і мораль.
31. Основні течії ісламу.
32. Іслам у сучасному світі.
33. Виникнення і розповсюдження буддизму. Гаутама-Будда.
34. Релігійно-філософське вчення буддизму.
35. Мораль та культова практика буддизму.
36. Основні течії буддизму. Буддизм у сучасному світі.
37. Роль релігії в житті сучасного суспільства.
38. Географія релігій світу.
39. Релігійні конфесії незалежної України.
40. Основні принципи відносин держави і релігії.
41. Конституція та закони України про свободу совісті громадян.
42. Значення курсу релігієзнавства у духовному розвитку особи.

Зразок 5

Форма N Н-3.04.МС

**МАЛОВИСТОРОПСЬКИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ П.С. РИБАЛКА
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Циклова комісія **загальноосвітніх дисциплін**

Відділення **денне**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

" ____ " _____ 2013 року

**ФРАГМЕНТ
РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Правознавство

спеціальність 5.11010101 «Ветеринарна медицина»

напрямок підготовки 6.110101 «Ветеринарна медицина»

освітньо-кваліфікаційний рівень - **молодший спеціаліст**

2013 рік

Робоча програма

Правознавство

для студентів

спеціальності 5.11010101 «Ветеринарна медицина»

напряму підготовки 6.110101 «Ветеринарна медицина»

Розробник: _____

Робочу програму розглянуто на засіданні
циклової комісії загальноосвітніх дисциплін

Протокол від "___" _____ 20__ року № ___

Голова циклової

комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією вищого
навчального закладу

Протокол від «___» _____ 20__ року № ___

Голова _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма	заочна форма
Кількість кредитів - 1	<p><i>Галузь знань</i> 1101 «Ветеринарія» 0901 «Сільське господарство і лісівництво»</p> <p><i>Напрямок підготовки</i> 6.110101 «Ветеринарна медицина» 6.090101 «Агрономія» 6.090102 «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва»</p>	Нормативна	
		Рік підготовки:	
		2012-2013	
		Семестр	
		II -й	
Загальна кількість годин -54	<p><i>Спеціальність</i> 5.11010101 «Ветеринарна медицина» 5.09010103 «Виробництво і переробка продукції рослинництва» 5.09010201 «Виробництво та переробка продукції тваринництва»</p>	Лекції	
		40 - год	
		Практичні, семінарські	
		8 - год	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3 аудиторних -2 самостійної роботи студента -1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст	Лабораторні	
		Самостійна робота	
		6 - год	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

- формування системного уявлення в студентів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті.

Завдання:

- ознайомити студентів з основами теорії держави та права і на цій основі сформуванню їхнє уявлення про державно-правові реалії України;
- поглибити знання студентів про виникнення, типи та форми держави, історію розвитку української державності, сучасну українську державу та її органи;
- поглибити знання студентів про соціальні норми, сформуванню системне уявлення про правові норми, галузі права, правовідносини, правопорядок, правопорушення та юридичну відповідальність;
- сформуванню системне уявлення про способи підтримання правопорядку, механізми захисту прав і свобод;
- виховувати переконаність у необхідності дотримання правових норм, непримиренність до протиправної поведінки;
- виробити в студентів уміння аналізувати суспільно-політичні події, користуватися правовими актами, юридичною літературою;
- формувати в студентів навички діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях;
- сформуванню в студентів уміння використовувати набуті знання у практичному житті тощо.

3. Структура навчальної дисципліни

Семестр	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	ВСЬОГО	у тому числі					ВСЬОГО	у тому числі				
		л	п.	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	к.р	с.р.
II	54	40	8	0	0	6	0	0	0	0	0	0

4. Тематичний план

№ з/п	Назва розділу (модуля), теми (змістові модулі)	Кількість годин					Навчально-методична література	Засоби діагностики
		всього	у тому числі:					
			л	сп	лаб.	пр. інд.		
II семестр								
Розділ (модуль) 1. Вступ. Основи теорії держави і права та правовідносин								
1.	<p>Тема: Вступ. Історичний аспект виникнення держави та права.</p> <p>Поняття, мета, завдання і структура курсу. Методичне забезпечення (програма, підручники, правові акти). Особливості роботи на заняттях та підготовки до занять вдома. Порівняльна характеристика понять "країна", "суспільство", "державна". Поняття і види суспільних відносин та особливості їх впорядкування у додержавний період. Теорії виникнення держави. Зміни в організації суспільних відносин з появою держави. Історичні типи держави і права: поняття і загальна характеристика.</p> <p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеристику понять «країна», «суспільство», «державна»; • теорії виникнення держави; <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити як працювати над матеріалом на заняттях та вдома, як користуватись підручником та правовими актами; • розповісти, що таке суспільні відносини, які є їх види, навести приклади; • назвати теорії виникнення держави та дати їх коротку характеристику; • назвати історичні типи держави і права та дати їх коротку характеристику. 	2	2					<p>«Конституція України»</p> <p>С.Б.Гавриш, В.Л.Сутковий, Т.М.Філіпенко Правознавство 10 клас ст. 6 - 21</p>

№ з/п	Назва розділу (модуля), теми (змістові модулі)	Кількість годин					Навчально-методична література	Засоби діагностики	
		всього	у тому числі:						
			л	сп	лаб.	пр. інд.			с.р.с
2.	<p>Тема: Загальна характеристика держави та державної влади</p> <p>Поняття і ознаки держави. Функції держави: поняття і види. Органи держави: поняття, ознаки, види. Поняття і види влади. Особливості державної влади. Органи державної влади. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади.</p> <p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття і ознаки держави; • функції держави; • характеристику органів державної влади; • особливості державної влади. <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити, що являє собою держава і назвати основні її ознаки та функції; • дати визначення органу держави, державної влади, загальну характеристику завдань органів законодавчої, виконавчої та судової влади; • пояснити, що таке влада та які є її види; • охарактеризувати поняття "органи держави" та "органи державної влади". 	2	2				С.Б.Гавриш, В.Л.Сутковий, Т.М.Філіпенко Правознавство 10 клас ст. 21-36	Фронтальне опитування	

№ з/п	Назва розділу (модуля), теми (змістові модулі)	Кількість годин					Навчально-методична література	Засоби діагностики	
		всього	у тому числі:						
			л	сп	лаб.	пр. інд.			с.р.с
3.	<p>Тема: Державний лад.</p> <p>Поняття і загальна характеристика державного ладу. Види і загальна характеристика форм правління. Політичні режими: поняття і види. Форми територіального устрою держави: поняття і види.</p> <p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • загальну характеристику державного ладу; • види форм правління; • політичні режими; • форми територіального устрою. <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити, що таке державний лад та які складові він включає; • дати визначення форми правління, політичного режиму і територіального устрою, пояснити, які є їх види; • дати їм загальну характеристику і навести приклади. 	2	2					С.Б.Гавриш, В.Л.Сутковий, Т.М.Філіпенко Правознавство 10 клас ст. 36-56	Фронтальне опитування

№ з/п	Назва розділу (модуля), теми (змістові модулі)	Кількість годин					Навчально-методична література	Засоби діагностики	
		всього	у тому числі:						
			л	сп	лаб.	пр. інд.			с.р.с
4.	<p>Тема: Особа, суспільство, держава.</p> <p>Загальна характеристика понять “людина”, “індивід”, “особистість”, “особа” і “громадянин”. Особливості взаємовідносин особи і суспільства. Особливості взаємовідносин особи і держави. Правовий статус особи. Поняття громадянства та способи його набуття і припинення. Іноземці, особи без громадянства та особи з подвійним громадянством. Особливості взаємовідносин суспільства і держави. Поняття та ознаки правової і соціальної держави.</p> <p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • характеристику понять «людина», «індивід», «особистість», «особа» і «громадянин»; • особливості взаємовідносин особи і суспільства; • особливості взаємовідносин особи і держави. <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізувати поняття “людина”, “індивід”, “особистість”, “особа” і “громадянин”; • розкрити суть взаємовідносин особи і суспільства, зміст поняття “правовий статус особи” та назвати його види; суть взаємовідносин суспільства і держави; • пояснити особливості взаємовідносин особи і держави; • які особи визнаються іноземцями, особами без громадянства та особами з подвійним громадянством; • дати визначення громадянства і пояснити способи його набуття і припинення, визначення правової і соціальної держави та назвати їхні ознаки. 	2	2					С.Б.Гавриш, В.Л.Сутковий, Т.М.Філіпенко Правознавство 10 клас ст. 56-78	Фронтальне опитування

№ з/п	Назва розділу (модуля), теми (змістові модулі)	Кількість годин					Навчально-методична література	Засоби діагностики	
		всього	у тому числі:						
			л	сп	лаб.	пр. інд.			с.р.с
5.	<p align="center">Семінарське заняття</p> <p>Основи теорії держави</p> <p>Коротко охарактеризувати поняття: країна, суспільство, держава. Визначити функції держави. Органи державної влади. Форми територіального устрою державної влади. Суть взаємовідносин особи і суспільства.</p> <p>Студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття: країна, суспільство, держава. <p>Студент повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити функції держави. Органи державної влади. Форми територіального устрою державної влади. Суть взаємовідносин особи і суспільства. 	2		2				<p>Повторити навчальний матеріал за підручником: С.Б.Гавриш, В.Л.Сутковий, Т.М.Філіпенко Правознавство 10 клас ст. 1- 98</p>	Індивідуальне опитування, фронтальне опитування, метод мікрофона

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<p style="text-align: center;">Основи теорії держави</p> <p>Коротко охарактеризувати поняття: країна, суспільство, держава. Визначити функції держави. Органи державної влади. Форми територіального устрою державної влади. Суть взаємовідносин особи і суспільства.</p>	2
2.	<p style="text-align: center;">Основи теорії права та правовідносин</p> <p>Поняття і ознаки права, функції. Правові акти, система права, галузі права, правові норми. Види правових систем. Види і склад правовідносин, правосвідомість. Види правопорушень, види юридичної відповідальності.</p>	2
3.	<p style="text-align: center;">Основи публічного права України</p> <p>Конституційне право, загальна характеристика Конституції України. Особливості політичного режиму, форми правління, адміністративно-територіальний устрій України, основні права, свободи, обов'язки громадян України. Державна влада і місцеве самоврядування в Україні. Загальна характеристика фінансового, адміністративного, екологічного права. Кримінальне право, кримінальна відповідальність неповнолітніх.</p>	2
4.	<p style="text-align: center;">Основи приватного права України</p> <p>Цивільне право, цивільні договори. Загальна характеристика сімейного права, право на житло. Земельне право, види земель в Україні. Права і обов'язки землекористувачів. Загальна характеристика трудового права. Поняття трудової дисципліни.</p>	2
	Разом	8

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми (змістовий модуль)	Короткий зміст	Кількість годин
1.	Юридична відповідальність	Види юридичної відповідальності: поняття, загальна характеристика.	2
2.	Особливості організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні	Місьцеве самоврядування в Україні. Органи судової влади України. Правоохоронні органи України.	3
3.	Сімейне право. Житлове право	Право громадян на житло: зміст і способи реалізації. Договір житлового найму.	2
	Разом		6

7. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма з дисципліни.
2. Робоча програма з навчальної дисципліни.
3. Навчально-методичні карти занять.
4. Методичні рекомендації до проведення семінарських занять.
5. Лекції з навчальної дисципліни.
7. Завдання (запитання) до модулів.
8. Критерії оцінювання знань студентів.

8. Джерела для вивчення дисципліни

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.
2. Коментар до Конституції України: Наука. - К.: Ін-т законодавство Верховної Ради України, 1996р.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. (із подальшими змінами та доповненнями станом на 1 січня 2012 р.).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 25-26. - 131с.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року. - К: Атака, 2003.-416 с
6. Кодекс законів про працю України (станом на 1 січня 2012 р.)
7. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 21-22. - 135с.
8. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2012 р.. - К.: Атака, 2003. - 207 с.
9. Закон України "Про господарські товариства" (станом на 01.09.2012 р.) Ю.Гладун З.С. Основи конституційного права. Астон, 2003р.
10. Правознавство. Підручник (під ред. В.В. Копейчикова). - К.- «Правова єдність» - 790 стор., 2009р.
11. «Правознавство», Народовський О.Д. Підручник для 10 кл. загальноосвітньої школи, академрівень, «Грамота», 2010р.
12. «Правознавство», Гавриш С.Б. Підручник для 10 кл загальноосвітньої школи академрівень, К, «Генеза»,2010р.

13. Інтернет-ресурси (зазначені та інші):
 - www.ligazakon.ua;
 - www.yustinian.ua;
 - www.parta.com.ua/;
 - www.bookletka.com/serednya-ta-starsha-shkola/pravoznavstvo.html
14. Право соціального забезпечення в Україні. /Б.С.Стичинський, І.В.Зуб та інш. - К.: Юридична книга, 2003.
15. 15.Правове положення неповнолітніх в Україні: Збірник нормативних актів /Уклад. Крайтор В.Л., Евко В.Ю. - Харків,. Еспада,2002- 576с.
16. Юридичні терміни. Тлумачний словник/ за ред. В.Г.Гончаренка. - К.: Либідь, 2003.

9. Критерії оцінювання знань студентів

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
I. Початковий	1	Студент має уявлення з визначеної проблеми, за допомогою викладача може розпізнати окремі поняття, що стосуються програмового матеріалу
	2	Студент намагається відтворити окремі поняття, за допомогою викладача або з використанням підручника володіє елементарними знаннями за програмою; обирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні")
	3	Студент відтворює окремі поняття; називає окремі державно-правові реалії; за допомогою підручника фрагментарно визначає їхні ознаки
II. Середній	4	Студент з використанням підручника дає визначення окремих понять, називає та неповно характеризує ознаки державно-правових реалій
	5	Студент самостійно дає визначення окремих понять, називає та неповно характеризує ознаки державно-правових реалій; з використанням підручника відтворює навчальний матеріал
	6	Студент самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал; за допомогою викладача аналізує державно-правові реалії; наводить приклади; намагається робити окремі висновки
III. Достатній	7	Студент самостійно і послідовно відтворює навчальний матеріал; розкриває суть понять; формулює неповні висновки
	8	Студент відповідає на поставлені запитання; дає порівняльну характеристику державно-правових реалій; намагається виявляти причинно-наслідкові зв'язки; з допомогою викладача розв'язує типові правові ситуації
	9	Студент вільно відповідає на поставлені запитання; самостійно розв'язує типові правові ситуації; чітко формулює висновки

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
IV. Високі	10	Студент обґрунтовано відповідає на запитання, передбачені навчальною програмою; самостійно аналізує і розкриває суть державно-правових реалій, узагальнює, систематизує, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; робить логічно побудовані та обґрунтовані висновки; розв'язує правові казуси
	11	Студент логічно, усвідомлено оперує навчальним матеріалом у межах навчальної програми; самостійно аналізує і розкриває ознаки і функції державно-правових реалій; встановлює і обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки; самостійно користується правовими актами; робить логічно побудовані та обґрунтовані висновки
	12	Студент виявляє міцні та глибокі знання за програмою, може вести дискусію з конкретного питання з використанням положень правових актів, виявляє особисту позицію щодо правових ситуацій, вміє їх розв'язувати, самостійно користується різними джерелами інформації; робить логічно побудовані та аргументовані висновки з посиланням на правові акти та інші джерела.

11. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Поняття і ознаки держави.
2. Функції держави.
3. Механізм (апарат) держави.
4. Форма державного правління. Форма державного устрою. Державний режим.
5. Поняття і ознаки громадянського суспільства та правової держави.
6. Поняття, ознаки і функції права.
7. Джерела (форми) права.
8. Поняття та структура правовідносин.
9. Норми права, її види та структура.
10. Конституції: поняття і види. Закони й підзаконні акти.
11. Поняття, склад та види правопорушень.
12. Загальна характеристика Конституції України.
13. Громадянство України.
14. Конституційні права, свободи та обов'язки людини та громадянина.
15. Виборче право та виборча система України.
16. Верховна Рада України, законодавчий процес.
17. Правовий статус народного депутата України. Правовий статус Президента України.
18. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження.
19. Місцеві державні адміністрації.
20. Поняття й система місцевого самоврядування.
21. Конституційний суд України. Суди загальної юрисдикції.
22. Правоохоронні органи: поняття й структура. Система правозахисних органів.
23. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин. Цивільна правоздатність і дієздатність громадян.
24. Форми власності.
25. Правочин. Поняття цивільного договору та його види.
26. Спадкування за законом та заповітом.
27. Поняття шлюбу. Умови і порядок укладення шлюбу.
28. Підстави і порядок розірвання шлюбу. Визнання шлюбу недійсним.
29. Особисті та майнові права і обов'язки подружжя.
30. Поняття, сторони і зміст трудового договору. Прийняття на роботу.
31. Підстави і порядок припинення трудового договору.
32. Поняття і види робочого часу і часу відпочинку.

33. Дисциплінарні стягнення, порядок їх накладання і зняття.
34. Поняття податку та його види.
35. Поняття підприємницької діяльності та порядок державної реєстрації її суб'єктів.
36. Загальна характеристика земельного законодавства.
37. Форми власності на землю.
38. Екологічні права та обов'язки громадян.
39. Державна служба в Україні.
40. Поняття адміністративного проступку. Види адміністративних стягнень.
41. Поняття і ознаки злочину. Склад злочину.
42. Види кримінальних покарань. Обставини, що включають настання кримінальної відповідальності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- В.М. Ткаченко, «Урок в радгоспі-технікумі», 1987 р.
- В.М. Ткаченко, «Від педагогіки авторитарної до педагогіки демократичної», 1987 р.
- В.М. Ткаченко, «Демократизація навчального процесу і сучасний урок в середньому навчальному спеціальному закладі », 1987 р.
- В.М. Ткаченко, «Окремі питання організації роботи педагогічної ради в аграрному коледжі», 2007 р.
- В.М. Ткаченко, «Організація самостійної навчальної діяльності студентів», 2000 р.
- В.М. Ткаченко, «Демократизація навчального процесу і сучасний урок», 2001 р.
- В.М.Ткаченко, «Професіоналізм викладача – запорука успіху в навчальній роботі», 2013 р.
- О.В. Мусієнко, «Віртуальне навчальне середовище: досвід запровадження в коледжі Сумського НАУ», 2013 р.

*Автори висловлюють
щирю вдячність*

за доброзичливу допомогу в підготовці цієї роботи до друку:

Ромасенко Тетяні Вікторівні - заступнику директора з навчальної роботи Маловисторопського коледжу імені П.С.Рибалка СНАУ;

Станкевичу Григорію Павловичу - заступнику директора з навчальної роботи коледжу Сумського НАУ;

Опімах Ользі Григорівні - методисту Маловисторопського коледжу імені П.С. Рибалка СНАУ;

Ткаченко Ганні Федорівні - викладачу Маловисторопського коледжу імені П.С. Рибалка СНАУ

Гусаку Олександрю Олександровичу - інженеру-програмісту Маловисторопського коледжу імені П.С.Рибалка СНАУ

З М І С Т

ДО ЧИТАЧА	3
1. ВИМОГИ ДО СУЧАСНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА	5
2. ПРИНЦИПИ ДИДАКТИКИ ТА ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗАНЯТТЯ	9
3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ У КОЛЕДЖІ	13
4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ТИПІВ ТА ВИДІВ ЗАНЯТЬ	19
МЕТОДИ НАВЧАННЯ	20
<i>Словесні методи</i>	20
<i>Практичні методи</i>	22
<i>Наочні методи</i>	23
<i>Проблемність у навчанні</i>	24
<i>Використання випереджувальних знань</i>	24
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ТИПІВ ТА ВИДІВ ЗАНЯТЬ	25
<i>Лекція</i>	25
<i>Семінарське заняття</i>	29
<i>Комбіноване заняття</i>	30
<i>Лабораторні роботи та практичні заняття</i>	30
<i>Організація та проведення занять в умовах реального виробництва</i>	32
<i>Ділова гра як метод навчання</i>	33
5. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ І ПЛАНУВАННЯ ЗАНЯТТЯ	35
6. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНІ СХЕМИ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ	41
7. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ	45
8. ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	49
9. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС – СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА	61
10. ПОРАДИ ПЕДАГОГУ ЩОДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ	63
ДОДАТКИ	69
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	123

